

4

PRÆCEPTIONES DIALECTICÆ.

Nicolao Grouchio Rhotomagensi authore.

Disputatio eiusdem, Quid de nomine Dialectices & Logices cum Aristotele sentiendum sit, & quò singuli libri Organi Aristotelis pertineant.

LVTETIÆ

Apud Vascosanum, uia Iacobæa ad insigne Fonti.

M. D. LIIII.

CVM PRIVILEGIO.

NICOLAUS GROVCHIVS GVI-

lielmo Guerentæ, & Patricio Buchanano

S. P. D.

Ræceptiones dialecticas quarto abhinc anno à me in Lusitania, ut scitis, conscriptas, cum uestro aliorumque amicorum consilio in uulgus edere pararem; accessit uestra postulatio, qua ne solus ille libellus in manus hominum ueniret, effectum est. Rogastis enim me, ut scriberem quid de nomine Dialectices & Logices, cum Aristotele sentiendum sit, & quo singuli libri Organi Aristotelis pertineant: ut tandem Aristoteleorum inter se controuersia componi possint: inter quos tam parum constat quid de iis rebus dicendum sit, ut ferè omnes uulgo receptam in scholis philosophorum opinionem, quæ sanè falsa est, sequantur. Ego uerò nostræ amicitia, uestroque consilio tantum tribuo, ut maluerim cum periculo etiam inuidia multorum, qui suam fortasse ignorationem à me aperiri, ut necesse fuit, molestè ferent, meam liberè sententiam proferre, quàm meo erga uos officio ulla ex parte deesse. Accipite igitur meam, aut potius uestram (nam idem uos sentire certo scio) per me pronunciatam sententiam: & si qua inde studiosis philosophiæ, quibus cōsultum uoluimus, utilitas existat, uobis, qui me ad scribendum incitastis, prima habeatur gratia: sin reprehensio aliqua sequatur, quòd non tam fortasse eleganter quàm oportuit, hoc præsertim tam eloquenti seculo, hæc scripta sint, in me, qui non potius de ea re scribendi munus uobis reliqui, tota conferatur. Valete. Ex domo paterna, Nonis Septembris, 1551.

QVID DE NOMINE DIALECTI-

ces & Logices cum Aristotele sentiendum sit, & quò

singuli libri Organi Aristotelis pertineant.

Nomen dialectices apud Aristotelem nūquam sumitur, nisi pro facultate perspiciedi probabilia in re quaque. Vbicunque enim facit mentionem ipsius, semper ait nullo certo subiecto contineri, sed in communibus uersari: ideoque nec esse scientiam, nec ullas habere demonstrationes. Quo magis miror nostræ ætatis philosophos, præter admodum paucos, cum unum Aristotele in scholis legant, nō animaduertisse ex Aristotelis sententia non esse istam, qua utuntur, Dialectices pro Logica appellationem. Quod ut appareat, citabo Aristotelis locos, ex quibus planè intelligi potest, quid apud ipsum accipiendum sit nomine Dialectices. Scribit in libro de Interpretatione, eam modo haberi dialecticam interrogationem, quæ liberum relinquit respondentem, ut respondeat utram uolet partem contradictionis: ideoque quæstionem, quid est, non esse dialecticam. Cui etiam loco similis est alius octauo Topicorum. Quod si Dialecticus expectare debet alterius responsionem, cui sit liberum utrumuis respondere, nō habet profectò certa quædam principia, ex quibus conficiat quod uult. Quare dialectica, scientia non est. Alius locus est primo cap. primi libri de Syllogismo, ubi ita scribit: Differunt dialectica & demonstratiua propositio, quòd demonstratiua est sumptio alterius partis contradictionis: neque enim interrogat, sed sumit ipse per se qui demonstrationibus utitur: Dialectica autem est contradictionis interrogatio. Et paulò post: Demonstratiua propositio erit, si uera sit, & sumpta ex iis quæ ab initio posita sunt principis: Dialectica autem interroganti quidem est contradictionis interrogatio: ratiocinanti uerò, est sumptio eius quod probabile est, & opinione hominum receptum. Similis huic locus est libro primo de Demonstratione cap. secundo. Alius locus est cap. xxxi. prim. lib. de Syllogismo: Colligenda, inquit, sunt rerum antecedentia & consequentia: efficiendumque, ut eorum quàm ma-

DIALECTICAE ET LOGICAE

xima nobis suppetat copia. Tum illa nobis in trium extremorum dispositione erunt spectanda, in refutando quidem, hoc modo: in confirmando autem, illo. Et ad ueritatis quidem inquisitionem, ad ea nobis attendendum erit, quæ uerè ipsis rebus conuenire describuntur. Ad dialecticas autem ratiocinationes conficiendas seligendæ nobis erunt, quæ in opinione uersantur propositiones. Alius locus est cap. viij. pr. de Demonstratone: Dialectica, inquit, non habet certas quasdam res quas probet, nec in uno quodam genere sibi subiecto uersatur: alioqui non interrogaret: nam qui demonstrare uolunt, non interrogant. Alius locus est cap. xv eiusdem libri: Atque iis quidem, inquit, qui suas conclusiones ad opinionem dirigunt, & dialecticè tantum disputant, illud modò uidendum est, ut sint quammaximè probabilia, quæ ad aliquid probandum accipiuntur: adeò, ut si re uera est interiectum aliquod medium inter A & B, nec ullum tamen esse uideatur, qui eam propositionem quasi indubitata in probando accipit, is dialecticè modò rem probasse cèsetur: iis uerò qui ad ueritatem suas conferunt probationes, quid in ipsa re sit perpetuo spectandum. Omitto hic locos primi Topicorum, cap. primo & secundo, ubi apertissimè ostendit quid dialectices nomine uelit intelligi: citabo autem locum duodecimi cap. eiusdem libri, ubi, postquam tria quæstionũ genera posuit, ita scribit: Ac ista quidem problemata ut philosophicè tractentur, ad ueritatem attendere oportet: Dialecticè autem tractabuntur, si quid in opinione positum sit spectabimus. Est & alius locus initio octauæ libri Topicorum, ubi ita ait: Quod attinet ad loci inuentionem, similis est philosophi ac dialectici consideratio. At illa quæ inueneris certo quodam modo collocare, itémque interrogare, id iam dialectici proprium est: quandoquidem omne dialectici negotium, in disputatione cum alio quopiam absoluitur. Item in libro de Reprehensionibus sophistarum ita scribit: Perspicuum igitur est, non esse nobis hoc loco explicandos omnes omnium reprehensionum locos, sed eos modò, ex quibus dialecticæ reprehensiones eruuntur. Sunt enim illi communes omnibus artibus & facultatibus. Et paulò post: Quæ uerò reprehensiones ex communibus, quæque nullius artis propria sunt constant, hæ dialectico sunt considerandæ. Et paulò post: Ex iis

ergo

ergo perspicuum est, dialectici esse notatos habere omnes locos, unde reprehensiones ex communibus constantes eruuntur, cuiuscunq; generis illæ sint: hoc est, siue ueræ, siue in speciem tantum reprehensiones sint. Alius locus eiusdem libri est, ubi scribit: Iam uerò postulare, ut is, qui cum disputatur, aut dicat, aut neget, non est docentis, ac demonstrantis rem, sed eius qui te probare ac ueluti examinare uelit. Est enim tentandi, & examinandi ratio pars quædam dialecticæ: ob eamque causam tota in eo posita est: ut quid de quaque re sentiant, non illi quidem qui uerè docti sunt, sed qui rerum sibi arrogant cognitionem, cum sint illarum imperiti, obseruet atque exquirat. Atque ille quidem, qui non in speciem modò, sed re uera communia peruestigat & exquirat, dialecticus est: qui uerò id facere uidetur nec facit, sophista. Alio loco eiusdem libri ita scribit: Nunc autem dialecticus nullum certum genus habet, in quo quasi in subiecto sibi proprio uersetur: nec ulla in re demonstrationes adhibet: neque talis artifex est, qui omnium rerum considerationem suscipiat: neque enim possunt res omnes sub unum genus cadere, nec si posset, uerè illud dici posset, omnium eadem esse principia. Vnde etiam fit, ut nulla earum artium, quæ in tractanda certa quadam natura demonstrationibus utitur, percontando differat, & suas probationes ex interrogationibus accipiat. Cum enim non possit ex utraque contradictionis parte, accommodata ad rem docendam fieri ratiocinatio, non debet liberum esse utramuis partem admittere. Dialectica autem percontatrix est, & totam uim habet ab interrogatione. Et paulò post. Plane, inquit, generis eiusdem est pirastice cum dialectica: neque enim hæc tentandi, examinandi ratio talis quædam ars est, qualis geometria: sed cuius munus præstare etiam indoctus aliquis possit. Quid enim est, cur non possit qui rei alicuius non habet scientiam, quasi tentandi causa, cum eo disputare, qui etiam sit illius rei imperitus? præsertim cum eò conferatur disputatio, ut non ex iis constet, quæ illi, qui doctus sit, perspecta sunt, quæque sunt rei propria, sed ex consentaneis quibusdam & consequentibus rei: quæ consequentia huiusmodi ferè sunt, ut tametsi illa scias, nil tamen uetet artem te nescire: at si nescias omnino artis cognitionem assequi nõ possis. Ex iis ergo planum est, pirasticen non esse scientiam, quæ in certo

DIALECTICAE ET LOGICAE

quodam genere uersetur: ideóque de omnibus disputationem susci-
pere. Habent enim omnes scientiæ communia quædam, quibus utun-
tur. Ob eamque causam fit, ut omnes homines, etiam idiotæ, quodam
modo utantur arte dialectica & pirastica. Item in fine libri de Repre-
hensionibus sophistarum ita scribit: Hoc igitur à principio diximus
fuisse nostrum institutum, ut inueniremus facultatem quandam
differendi de quacunque re proposita, ex iis quæ essent in ipsa quàm
maximè probabilia. Est enim hoc officium dialectices, tum eius quæ
ipsa per se spectatur, tum eius quæ in tentando, & examinando cer-
nitur. Scribit etiam pri. Rhet. hoc modo: Rhetorica dialecticæ quasi
ex altera parte respondet: uersatur enim utraque in iis, quorū cogni-
tio omnibus quodam modo communis est, quæque nullius certæ sci-
entiæ sunt. Et alio loco eiusdem libri: Ac nulla quidē, inquit, aliarum
artium concludit contraria: Dialectica autem & rhetorica solæ id
faciunt: utraque enim in uno pariter atq; in altero contrariorū uersa-
tur. Et paulò post: Quod igitur rhetorica, sicuti dialectica, nullum
certum genus habeat, in quo quasi in subiecto uersetur: quódque uti-
lis sit, perspicuū est. Et paulò post: Sit igitur Rhetorica, facultas per-
spiciendi quid sit in re quaque uerisimile. Neque enim hoc alterius
cuiusquam artis officium est. Aliæ siquidem omnes, totæ in certo
quodam sibi subiecto genere docendo ac probando positæ sunt: ut
medicina, in iis quæ ad morbos, & ualitudinem pertinent: Geome-
tria in proprietatibus magnitudinis: Arithmetica, in numeris uer-
satur: eodēque modo reliquæ & artes, & scientiæ. At rhetorica
in eo posita est, ut possimus in quacunque re proposita perspicere
quid sit uerisimile: Ideóque negamus hoc artificium habere certum
quoddam subiectum, in quo uersetur. & paulò post: Est enim rhe-
torica, quemadmodum etiam prius diximus, pars quædam, ac uelu-
ti simulachrum dialectices: neutra enim earum est certi cuiusdam
generis cognitio, per quam quale illud ipsum sit, sciatur: sed facul-
tates sunt suppeditandi argumēta. Et alio loco: Dialecticas & rhe-
toricas argumentationes appello, eas quæ eruuntur ex iis, quos locos
appellamus. Loci autem huiusmodi sunt, qui cōmunes sunt rebus iu-
stis, naturalibus, ciuilibus, & aliis multis specie differentibus: qualis
est locus à maiori & minori. Ex hoc enim loco ratiocinationes aut
enthymemata

enthymemata erues, pariter ad tractandum de rebus iustis aut naturalibus, aut aliis quibuscumque, quæ sanè specie distinguuntur. Proprias autem argumentationes huic, quæ ducuntur ex propositionibus proprie ad certum quoddam genus accommodatis. Sunt enim de rebus naturalibus, uerbi gratia, Propositiones quædam, ex quibus non possis eruere aut syllogismum, aut enthymema rebus moralibus accommodatum: contrarijque de his rebus sunt aliæ quædam, quæ naturalibus nunquam conuenirent: quod idem in aliis dicendum est. Atque illius quidem generis argumenta, non possunt doctum in certo quodam genere reddere aliquem, cum ad nullum certum subiectum pertineant. Huius uero generis argumenta talia sunt, ut qui huius generis propositiones seligere rectè poterit, aliam quandam scientiam efficiat, quam & dialectica & rhetorica. Si enim in principia quædam incurrat quispiam, non iam id dialectices erit aut rhetorices, sed eius scientiæ, cuius illa sunt principia. Et alio loco ita scribit: Nam quod etiam prius diximus, uerum est: rhetoricam scilicet compositam esse ex analytica scientia, & ea, quæ in moribus uersatur, civili doctrina: atque illa quidem ex parte similis est dialecticæ: hæc autem sophisticis disputationibus. Quod si quispiam, aut dialecticam, aut hanc ipsam, non ut facultates, sed ut scientias instruere ac docere conatur, is non uidet se naturam earum de medio tollere, dum illas non facit solum sermonis, sed rerum quarundam scientias. Alius locus est lib. quarto Metaph. cap. ij: Dialectici, inquit, & sophistæ, personam induunt philosophi: Sophistice enim est simulata modo, non uera sapientia: & dialectici de omnibus differunt: commune autem omnibus est id quod est. Porro autem de iis ipsis ideo differunt, quia philosophiæ hæc propria sunt. Versantur enim dialectice & sophistice in eodem genere, in quo philosophia. Verum hæc ipsa à priori quidem modo facultatis distinguitur: à posteriori autem, uitæ instituto. Est autem dialectica percontatrix earum rerum, quarum cognitionem præ se fert philosophia: sophisticæ autem nil habet præter fallacem quandam, & inanem speciem. Item undecimo Metaph. cap. tertio ita ait: Dialectica, & sophistica in iis quidem uersantur, quæ iis quæ sunt, accidunt, sed non hoc ipso quod sunt, neque circa id quod est, qua ratione est, uersantur. Hi sunt ferè omnes loci, in qui-

DIALECTICAE ET LOGICAE

bus Aristoteles in iis, qui extant, libris, facit mentionem dialectices: ex quibus luce clarius est, nunquam illo modo Aristotelem usurpasse nomen dialectices, quo modo ab omnibus ferè Aristotelis temere accipi solet: quanquam ego non negauerim habere eos qui nomine dialectices ita abutuntur, grauißimos authores, quibus se tueantur: Stoici enim & Academici, cum philosophiam tripartito diuidunt, unam illius diuisionis partem modò Logicen, modò Dialecticen absque ullo discrimine appellarunt. Quos Cicero & Quintilianus aliique Latini authores secuti, in eum, in quo sunt, errorem Aristoteles non satis accurate ad diuersarum sectarum diuersas sententias spectantes induxerunt. Quam enim ab istis authoribus induerunt opinionem de dialectica, eam in Aristotelis doctrinam traducere conantur: quasi oporteat ubi nomina eadem sunt, res easdem esse, praesertim in sectis tam inter se dissidentibus. Ex hac uerò ignorantia natae sunt multae quaestiones, de ordine librorum Aristotelis: quas cum non possent satis commodè explicare, alij ordinem librorum Aristotelis immutandum censuerunt: alij in ipsum, quasi omnia confundentem, nec Dialecticas praeceptiones accurate tradentem, animaduersiones scripserunt. Diuisio illa dialectices, in inuentionem & iudicium, Ciceronis est, aliorumque, siue Stoicorum, siue (quod potius sentio) Academicorum, non Aristotelis: attamen, quasi oporteat doctrinam Aristotelis ad illam diuisionem, quam nunquam cogitauit, esse accommodatam, quaeritur statim, qui libri ad inuentionem, qui ad iudiciu pertineant. Quod cum non possunt rectè explicare, tum ad illud ueniunt, ut dicant, Topica praeposenda esse libris ἀναλυτικῶν: quin etiam quibusdam uisum est antecedere librum de Interpretatione, & ἑρμηνείᾳ: alij uerò, ut se facilius expedirent, utque ex grauißimi authoris reprehensione se aliquid esse ostenderent, melius esse existimarunt Aristotelem, quasi imperitum doctorem, condemnare: quòd scilicet ad illam, quam ipsi à Cicerone acceperunt, opinionem, libros suos non accommodauerit. Neque uerò moueri quisquam debet ex eo quod Cicero initio Topicorum, postquam posuit illam diuisionem, subiicit, utriusque partis principem fuisse Aristotelem. Quanquam enim uerum sit, nullum esse authorem, ex quo tu possis plura praecepta inuentionis & iudicii accipere, quàm ex Aristotele (quo sanè modo

modo ego interpretor illa uerba Ciceronis) non statim efficitur, illius esse hanc diuisionem, aut huius eum rationem habuisse in libris suis. Verum ut intelligamus quàm uanus sit labor eorum, qui uolunt Aristotelis libros ad illam diuisionem accommodare, paulo altius repetemus discrimen opinionũ Aristotelis, à Stoicis, & Academicis de differendi ratione. Ac primum quidem Stoici in sola iudicandi parte elaborarunt: quemadmodum Cicero testatur in Topicis, & libro quarto de Finibus bonorũ & malorum: ita ut nomine Dialectices, nil intelligerent præter scientiam quandam recte collocandi quacunque inuenis argumenta. Vnde etiam, postquam infinitos modos concludendi & simpliciter, & ex conditione persecuti erant, uniuersam se siue Logicen, siue Dialecticen, absoluisse existimabāt. Ex quo intelligi potest, si ad Stoicorum opinionem Aristotelis libros referamus, eum in iis qui extant libris Dialecticam tantum docuisse, in libro de Interpretatione, & duobus libris Priorum. Nam quòd nō agnouerint Stoici certam illam demonstrandi rationem, quæ in libris de Demonstratione traditur, cum ex eo intelligi potest, quòd qui inuentionem relinquunt naturæ, ideòque omne argumentum, quod inueneris, approbant, modo recte disponas, longe absunt ab illa certa probandi ratione, in qua plus, aut certe non minus interest quid inuenias, quàm quomodo colloques: tum uero aperte ostēdit Galenus in lib. ij & iij, de Placitis Hippocratis & Platonis, ubi contra Chrysippum disputat: illic enim reprehēditur Chrysippus, quasi ignarus Analytices: ut qui multitudine potius rationum contentus, quàm ueritate, omnes rationes undecunque ducerentur, accommodatas ad docendum existimabat. Academici uero, assensionem sapienti detrahentes, nullius rei certam posse esse scientiā uoluerunt: ex quo intelligi potest nullam eos differendi rationem nouisse, præter eam, quæ probabilibus contenta est. Tantum igitur abest, ut Analyticen, quam Aristoteles undecimo Metaph. cap. primo, in demonstratione & scientia uersari dicit, agnouerint: ut etiam ipsi eam de medio sustulerint. Hos Ciceronem, ut erat Academicus, in ratione etiam differendi secutum fuisse uerisimile est: quo minus mirum est, quæ à Cicerone de Dialectica dicuntur, non semper cum Peripateticorum doctrina conuenire: & sane illa ætate non erat, nisi admodum paucis cognitus Aristoteles: quod ipse Cicero scribit in epistola ad

DIALECTICAE ET LOGICAE

Trebatur, quæ initio Topicorum legitur. Aristoteles uero unam faciebat differendi rationem, scientiis accommodatam: quæ ex propriis principiis cuiusque artis proficeretur ad docendum ea, quæ rebus ad eam artem pertinentibus conuenirent: alteram uero, communem quandam de quacunque re differendi facultatem, quæ sua ex communibus quibusdam, & probabilibus duceret argumēta. Illi contrariam faciebat *ἡ δὲ ἄλλη*: huic uero *ἡ κοινή*. Itaque in explicanda differendi ratione semper habuit rationem illius diuisionis, non eius quæ à Cicerone suam, ut opinor, academiam secuto, in inuentionem & iudicium ponitur. Etenim hæc diuisio potest communis esse utrique parti diuisionis Aristotelis: quandoquidem utraque suam quandam inuentionem, & suum quoddam iudicium habeat. Priorem illam differendi rationem, eiusque contrariam tradidit Aristoteles in *Analyticis*: posteriorem uero, cum contraria in *Topicis* docuit, & libro de *Reprehensio*. Posteriorem istam facultatem Aristoteles appellauit *Dialecticē*: priori uero, ut est omnibus scientiis communis, ita non est unum nomen, nisi forte eam philosophiam esse dicamus: nam & Aristoteles fere semper philosophum opponit dialectico: & philosophicam disputationem dialecticā. Vnde efficitur, *τοπικὴν* eodem modo affectam esse ad *Dialecticam*, quo *ἀναλυτικὴν* ad omnes scientias demonstratiuas: aut, si uno nomine comprehendere uelis, ad philosophiam. Et ut *ἀναλυτικὴν* est uelut proprium ὄργανον ad Philosophiam: ita *τοπικὴν* est ad *Dialecticam* ὄργανον. Sicut enim illa, omnem differendi rationem philosophorum complectitur: ita hæc, omnem artem, qua in differendo utitur dialecticus, comprehendit. Porro utrique parti communis est explicatio syllogismi, enunciationis, & *κατηγοριῶν*. Quod si hic queratur, quod nomen sit illi doctrinæ, quæ complectitur duas illas partes, & ea quæ sunt utrique communia: ego, ex Alexandri Aphrodisæi sententia respondebo, *Logicē* appellari: nam apud Aristotelem, in iis qui extant libris, non legitur nomen *Logices* pro arte quadam: licet apud eum reperiās *λογικῶς* probare, & *λογικῶς συλλογισμῶς*, & *λογικὰ πρὸς βλήματα*: Probare enim *λογικῶς*, apud eum, est cum omīssis propriis principiis, adhibentur communia, quibus non demonstratur res, sed tamen congruenter rationi, & ut uerbum pro uerbo fingam, rationabiliter ostenditur. Et *λογικοὶ συλλογισμοί*, interdum apud eum significant

significat dialecticos syllogismos, quia licet non demonstrent, congruenter tamen rationi eas res probant, in quibus uersatur philosophia, ut primo libro Rhetorices: interdum uero non reiiciendos, & quod uulgò dicimus, rationabiles syllogismos, ut secundo libro de Demonstratione cap. octauo, & libro octauo Topicorum cap. quinto: Λογικά τε βλίσματα uno loco significant ea quæ multis rationibus aut confirmari aut refutari possunt, ut primo cap. libri quinti Topicorum. Alio loco ea quæ cum ipsa per se non pertineant aut ad cognitionem, aut ad actionem: attamen certo quodam modo adiumentum adferunt ad utrunque: quæ enim ista descriptione appellauerat nono cap. primi libri Topicorum Aristoteles, ea paulò post duodecimo cap. logica nuncupauit problemata. Qui sane locus mihi uidetur potuisse inducere interpretes, ut λογικὴ appellarent communem istam scientiam, quæ omnem complexa differendi rationem, esset ueluti ὅργανον philosophiæ. Appellemus igitur, si Alexandrum sequi uelimus, Logicen, scientiam quæ à primis initiis profecta, omnem differendi rationem exquirat & explicat: concedamúsque rhetoricas præceptiones, & poeticas sicuti dialecticas sub hac scientia contineri. Vnde illud efficiemus, Logicen non modo philosophiæ instrumentum esse, sed etiam dialectices & rhetorices: ita ut dicatur illius subiectum esse λόγος, hoc est siue sermo, siue oratio. Aliorum interpretum fuit alia opinio, existimantium nomen logices non tam late patere, sed ut philosophiæ modo instrumentum appellari solet, ita subiectam illi esse tantum orationem philosophorum: qua oratione continentur potissimum demonstratio & definitio, quos duos sciendi modos fecit Aristoteles ad finem libri primi Metaph. & primo de Anima, cap. iij. tum horum causa enunciatio, & uerba simplicia. Itaque horum sententia Aristoteles in iis, qui extant libris, Logicẽ docuit tantum in Categoriis, libro de Interpretatione, & quatuor lib. Analyticorum. Quid autẽ de hac re potius senserit Aristoteles, non potest plane iudicari: quia, ut supra dixi, nusquam apud eum reperitur nomen illud Logices. Sunt sane utrinque momenta rationũ, quæ rem faciunt controuersam: nam quòd Aristoteles scribit, esse quædam problemata dialectica, quæ cum ipsa per se, nec ad cognitionem, nec ad actionem pertineant, adiumentum tamen afferunt ad utrunque: quæ problemata Logica ab eodem uocantur: ille inquam

DIALECTICAE ET LOGICAE

locus uidetur indicare Logicen ex Aristotelis sententia, nil aliud esse, præter instrumentum philosophiæ. Contra uero, quæ de syllogismo traduntur, de Enunciatione, & Categoriis, communia esse dialecticis & demonstratoribus, quemadmodum & ratio indicat, & ipse Aristoteles multis in locis ostendit: id sane uidetur argumento esse, quod logice commune instrumentum est ad differendum, & more philosophorum & dialecticis. Quod si litem componere potius, quàm alteram partem condemnare uelimus, dicendum nobis erit, logicen quidem esse commune instrumentum philosophiæ & dialecticæ, ut uult Alexander: sed ita tamen, ut potior eius pars sit, quæ ad philosophiam pertinet: à qua potiore parte, non male instrumentum potius philosophiæ dicitur: quia scilicet potissimum ad philosophiam referantur præcepta logica. Nam & Aristoteles quæ tradit in quatuor libris Analyticorum ad demonstrationem pertinere statim initio Priorum scribit: cum tamen omnia fere, quæ in libris de Syllogismo traduntur, pertinere possint ad dialecticas rhetoricasque probationes: ut ipse idem scribit secundo libro de Syllogismo, cap. xxij. Cur uero illa potius ad demonstrationem pertinere dixerit, nos postea dicemus. Nunc ex iis quæ dicta sunt, perspicuum est, utrāuis sequaris de logica opinionem (parum enim, ut dixi, interest) errare eos uehementer, qui peripateticam disciplinam profitentes confundunt nomen Logices cum dialectica. Est enim logice, ex Peripateticorum sententia, uel doctus quædam præceptis comprehendens eas orationes, quibus utuntur omnes, qui differunt, ac præsertim quibus utuntur philosophi. Dialectica uero, facultas quædam differendi de quacunque quæstione proposita, ex iis quæ sunt in ipsa re, quàm maxime probabilia: ita ut etiam de iis possit disputare, quæ logices propria sunt: atque adeo de iis ipsis præceptis, quibus proprie ipsa facultas continetur, qualia sunt quæ ab Aristotele traduntur in Topicis. Neque enim incommodum est, ut dialecticus, qui probabilia in omni re sequitur, de suæ artis præceptis differat: non magis quàm ut orator de præceptis Rhetorices orationem habeat. Dialecticen negant Peripatetici esse scientiam: Logicen uerò maiori saltem ex parte concederent esse scientiam. Dixi autem maiori ex parte, quia licet cum Aristotele undecimo Metaph. Analyticen uere scientiam esse dicamus, nescio an possimus Topicen (si eam cum Alexandro logices partem faciamus) recte appellare scientiam:

tiam:

tiam: in hac enim ponuntur multa præcepta, demonstrantur propria ac uera demonstratione nulla aut pauca. Adde quòd Aristoteles ipse ad finem primi cap. prim. lib. Topic. ait, non accuratum genus docendi sibi illic sequendum esse, sed omnia rudi minerva tractari satis esse: quod sane à uera scientia alienum esset: at in *Analyticis*, quæ est potissima pars, omnia demonstrantur. Vnde fit, ut non incommode *Logicen* à potissima & maxima sui parte scientiam appellauerimus. Cum etiã non oporteat, ut in omnibus partibus alicuius scientiæ, sint ex æquo accuratæ demonstrationes: nam cum iam ad infima descensum est, nō possunt similes esse iis, quæ in toto genere erant demonstrationes. Quòd si tales adhibeantur rationes, quæ ad materiam subiectam sint accommodatæ, non desinet scientia tota appellari, licet in illa rerum infimarum parte non sint tam accuratæ, quàm in aliis partibus demonstrationes. Appellemus igitur *Logicen* scientiam, licet partem aliquam habeat, in qua ut non requiruntur accuratæ demonstrationes, ita non reperiuntur: sed pro materia subiecta satis aptæ ad docendum rationes: concedamusque quod in totum (ut sic dicam) corpus aliarum scientiarum cadit, posse in *logicen* eadem ratione cadere. Iam uero qui ita confundunt nomen dialectices cum logica, quid respondebunt Aristoteli dicenti, unum genus quæstionis dialecticæ esse logicam quæstionem? Quomodo enim Logica & Dialectica eadem sunt, si materiæ dialectices una tantum particula sunt ea quæ ad *Logicen* pertinent? Postremo si ostendam Aristotelem in *Topicis*, & libro de *Reprehen. soph.* uniuersam Dialecticen docuisse, nec dici possit in iis duobus libris uniuersam Logicam contineri, nonne planum erit toto cælo errare à Peripateticorum disciplina, qui ista pro eodem accipiunt? Atqui Aristoteles in fine libri de *Reprehen. soph.* repetendo, quod à principio instituerat, inuenire scilicet uiam quandam & rationem, per quam poterimus de quacunque quæstione differere ex probabilibus, quod sane officium est dialectices, enumeratis iis quæ in *Topicis*, & libro de *Reprehen.* à se tradita sunt, ad extremum concludit, plane satisfactum esse suo instituto, hoc est docuisse omnia quæ uisa sibi erant pertinere ad Dialecticam docendam. Quid igitur apertius est, quàm id quod ego conabar ostendere, Dialecticen à Logica plurimum differre? Neque mihi locum habere uidetur illa toties in scholis decantata *Auerrois*, & *D. Thomæ*

DIALECTICAE ET LOGICAE

distinctio, aliam esse dialecticam docentem (nam sic illi loquuntur) aliam utentem: nam ut nomine dialecticæ docentis aliud intelligi non potest, quàm ipsa dialectica in præceptis posita: ita nomine utentis necesse est accipiamus eam ipsam, qua ratione utitur præceptis in quacunque materia sibi proposita. Aut igitur ita accipiunt docentem, ut pertineat ad eam quam uocant utentem, uicissimque utentem, ut respiciat docentem, aut seiunctas faciunt illas dialecticas, ita ut non se mutuo respiciant. Si illud prius sentiant, longe à Peripateticorum doctrina aberrant. Primum, quòd isto modo faciet dialecticum utentem in differendo omnibus præceptis uti, quæ in docete traduntur: atque ita præceptis demonstrandi utetur dialecticus: neque enim à Logica distingui istam suam docentem uolunt. Vnde efficitur quàm late patent præcepta logica, tam late patere usum dialecticæ utentis. Deinde uero, cum eorum sententia dialectica utens non sit scientia, sed probabilibus utatur, necesse est, ut docens, quæ illam proprie respicit, ea sit modo, quæ tradit præcepta differendi, ex probabilibus. Quare dialectica docens non erit quod logica, nec talis scientia, qualem ipsi esse dicunt, cum illi tribuunt pro subiecto ens rationis. Sin quod posterius est dicant, easque se mutuo respicere non uelint: in hoc sane primum reprehendendi sunt, quòd in doctrinam Aristotelis minus necessariam distinctionem introduxerunt. Semper enim apud Arist. uno modo accipitur dialectica pro illa facultate ex probabilibus differendi. Quorsum igitur cum à Peripateticis habeant nomen Logices, quo appellent illam scientiam, quæ præcepta differendi explicat, finxerunt nouam quandam appellationem dialecticæ docentis? Iam uero si Logica recte appelletur Dialectica docens, & necesse sit Logica præcepta, sicut omnia, ad usum aliquem referri, profecto erit aliqua utens dialectica, quæ proprie illam docentem respiciet: & qui logicis præceptis utetur, non male appellabitur Dialecticus utens. Et cõtra cum necesse sit illam, quam uocant utentem, quibusdam præceptis dirigi, erit certe rursus alia quædam dialectica docens, quæ proprie erit accommodata ad illam suam utentem. Ex quibus efficietur, duas esse docentes, & duas utentes dialecticas. Præter id igitur quòd inepta est, & barbara illa distinctio, est sane aut omnino falsa, aut nullo modo ad doctrinam Aristotelis necessaria. Restat nunc ut obiectiones quasdam dissoluamus, quæ aduersus ea

quæ

quæ supra diximus afferri possent. Ac primum quæri potest, quo pacto uerum esse possit, quod diximus, rationem docendi philosophorum in *Analyticis* doceri, sicuti *Dialecticæ* in *Topicis*: quasi uero non sit accommodata etiam *dialecticæ* tota illa de *Syllogismo* tractatio, quæ in *Analyticis* continetur: & quasi ex locis, qui in *Topicis* ponuntur, non possint philosophi eruere argumenta. Huic quæstioni satisfacimus, si dixerimus, ita fere artes colligatas & consociatas esse, ut mutuo sibi adiumento esse possint: neque incommodum esse, quæ ad unam artem proprie pertinent, ad aliquam aliam artem non modo iuuare, sed omnino necessaria esse. Quanquam igitur recte dicamus, secuti auctorem Aristotelem in *Topicis* doceri *dialecticum*: illud tamen non uetat, quin philosophus, si uelit, inde utilitatem aliquam accipiat. Et quanquam ea, quæ in *Analyticis* docentur, proprie ad demonstrationem pertineant, quemadmodum ipse Aristoteles statim initio librorum de *Syllogismo* ait, illud tamen negari non potest, quin *dialectico* sit necessaria ea saltem pars *Analyticorum*, quæ de *Syllogismo* tractat. Cur uero cum sit etiam *dialectico* communis illa tractatio, uoluerit tamen Aristoteles ad demonstrationem potius pertinere, causa est: quia licet *dialecticus* debeat secundum regulas, quæ in libro de *Syllogismo* traduntur, necessario concludere: ipsius tamen est artificium illud, quantum potest, in differendo occultare: & nisi conclusionem suam celet, non probe suo munere fungitur, ut Aristoteles docet octauo *Topicorum*. Contra uero demonstrator quàm potest apertissime necessitatem suæ conclusionis debet ostendere. Vnde fit, ut merito Aristoteles magis proprias fecerit demonstratoris illas regulas necessario concludendi, quas non modo adhibet in demonstrando, sed etiam uelle adhibere præ se fert: quam *dialecticus*, qui conclusionem suam dum celare uult, debet ab illa simplici uia concludendi, quæ traditur in libris de *Syllogismo*, declinare. Adde quòd, ut illa est potior pars logices, quæ ad demonstrationem pertinet: ita non immerito dicentur præcepta logices, quæ communia sunt, ad illam potius partem pertinere. Alia quæstio existere potest aduersus id quod diximus, & ex Aristotele probauimus in *Topicis*, & libro de *Reprehen. sophist.* uniuersam *dialecticam* explicatam esse: nam quomodo id uerum erit, cum scribat Aristoteles in primo libro *Rhetoric.* *dialectices* esse, aut totius,

aut sane partis ipsius, de syllogismo in uniuersum tractare: quibus uerbis significat id quod paulò post dicit, *Analyticen* partem esse dialectices: neque enim in *Topicis*, & libro de *Reprehensione soph.* *Analyticen* docuit: cū tamen, ipso authore, sit pars *Dialectices*. Huic quaestioni occurremus, si ostendamus quid nomine partis *Aristoteles* illis in locis intelligat: perspicuum enim est partes illic appellari ea quæ ex aliis artibus sumpta, ad perfectionem artis requiruntur, præter ea quæ sunt artis propria. Veluti præter ea quæ in *Rhetoricis* traduntur, quæ sane sunt ipsius artis propria, *Aristoteles* facit partes *Rhetorices Politicen*, & *Analyticen*: quia scilicet ne ea quidem quæ propria sunt, satis essent ad perfectionem artis, nisi extrinsecus illarum scientiarum accederet cognitio. Cum igitur uniuersam *Dialecticam* dicimus in *Topicis* & libro de *Reprehensione sophist.* explicatam esse: id uolumus accipi, quod attinet ad ea quæ sunt propria ipsius artis: neque tamen negamus, quin necesse sit aliunde accedere cognitionem *Analytices*, ea saltem ex parte, qua de syllogismo agitur, & enunciationis, & categoriarum: quæ ut non sunt propria dialectices, ita ex alia scientia petenda est eorum cognitio. Quod uero diximus librum de *Reprehensione sophist.* proprie ad *Dialecticen* pertinere, cum ex eo intelligi potest, quod *sophisticus syllogismus* eodem modo respicit *Dialecticam*, quo *Aristoteles* demonstrationem: tum uero, ex ipso *Aristotele* id ipsum scribente, tum in fine libri de *Reprehensione sophist.* tum alio in loco eiusdem libri: quos locos supra citauimus. In his enim ait dialectici esse, nosse locos reprehensionum, quæ ex communibus constant: de quibus solis eo in libro sibi agendum esse dicit.

F I N I S.

PRÆCEPTIONES DIALECTICAE
N. GROVCHIO AVTHORE.

Quid sit Dialectica, & quæ sunt eius partes. Cap. I.

Dialecticen, quam Cicero diligentem differendi rationem appellat, ex Aristotele libro primo Topicorū, & primo itē Rhetorices, definire possumus facultatem de quacunque re proposita probabiliter disputandi. Neque enim Stoici & Academici, quos ferè in hoc genere sequitur Cicero, certissimam illam demonstrandi rationem, quæ ab Aristotele in Analyticis traditur, agnouerunt. Neq; Analyticen à Dialectica, quemadmodum Aristoteles, distinxerunt. Omnis autem disputatio, improbanda, aut refutanda re, de qua questio est, cernitur: quorū utrunq; argumentis perficitur. Ea autem definiuntur rationes quæ rei dubiæ faciunt fidem: aut probabilia inuenta ad faciendam fidē. Itaque non immerito dicetur doctrina disputandi in eo maxime posita, ut argumentorū uis & natura intelligatur. Ac natura quidem argumentorum uniuersa mihi in duobus potissimum cerni uidetur, in inueniēdo, & collocando. Nā qui & ea recte inuenire, & apte ad rem probandam collocare poterit, eorum uim uniuersam complexus erit. Quo fit, ut duæ tantum dialecticæ partes à Cicerone dicantur, inuentio, & iudicium. Inuentio definitur ratio inuestigandi argumenta ad unamquamque questionem accommodata. Iudicium autem eorum quæ inuenta sunt, aptè collo-

P R A E C E P T I O N E S

candorū ratio . Sed priusquam de iis separatim, subtiliūsq; dicamus, ea mihi uidentur ante explicāda, quæ ut sunt utriusque partis communia, ita ad eas intelligēdas imprimis sunt necessaria. Cū enim quæstio ea sit, in qua quasi in materia hæ partes uersentur, atque adeò ipsa dialectica: prius mihi de quæstione dicendū esse uidetur: quæ cū hoc tantū distet ab enūciatione, quod adiectā habet interrogandi notam, ideòq; simplicior ac prior sit enūciatio, de hac & eius partibus ac formis primum omnium dicendum est.

De enunciatione, & partibus eius. Cap. II.

Enunciatio, est oratio quæ uerū aliquid, aut falsum declarat. Huius sunt prima duo genera, quæ ex enūciādi ratione diuersa, sumuntur. Aut enim simpliciter & absolute uerum aut falsum dicimus, quod genus enunciationis simplex à Cicerone appellatur: aut ex adiunctione, hoc est adiecta aliqua coniunctione, qua ex multis simplicibus, una fiat enunciatio: quod genus ab eodem & copulatū, & cōnexum dicitur. Prioris generis exemplum est, Anima est immortalis. Posterioris, Si animus immortalis est, simul cū corpore interire non potest. Nam in superiore nulla posita cōditione, sed absolute res esse dicitur: in posteriore autem, ex conditione unum esse dicitur, si modò alterum sit.

Simplicis enunciationis duæ omnino sunt partes, quæ extrema siue termini appellantur. Vna de qua alterum enūciatur, & Subiectum uocatur: altera quæ de hoc ipso subiecto dicitur: hæc parū latino uerbo Prædicatum uulgo appellant, Attributum melius dicetur: ut huius enunciationis, Præceptor docet, subiectum est præceptor, attributū, docet.

docet. Item huius, Aristoteles est philosophus, subiectum est Aristoteles: attributū, philosophus, aut si malis totum hoc, est philosophus. Nam utrum dicas, parum interesse Aristoteles (ut ego interpretor) in definitione termini significat, cū ait, terminum esse in quem dissoluitur propositio, ut in attributum & subiectum, idque siue appposito, siue detracto esse uel non esse. Nec minus duæ tantum partes pronuntiati dicendæ sunt, si aut utraque pars, aut alterutra multis uerbis constet. illa enim multa semper pro uno, aut attributo, aut subiecto accipienda sunt: ut animal rationis particeps, est capax disciplinæ. Huius enunciationis, utrūque extremum coniunctum est, sed tamen perinde, quasi utrumque simplex uerbum esset, uno subiecto, & uno attributo constare dicitur. Item huius effati: Virtus est uitium fugere, alterum extremum est copulatum, attamen totum illud, est uitium fugere, unum attributum est. Copulatæ enunciationis partes, sunt simplices ipsæ enūciationes, quæ aliqua coniunctione copulantur. Huius tria genera traduntur. Primum genus eas continet, quæ connexiones à Cicerone uocantur, in quibus ex conditione res, aut esse, aut non esse dicitur: ut, Si quid bonum est, id expetendum est. & Si uis doctus esse, laborem ne fugias. Secundi generis sunt, quæ ab eodem appellantur disiunctiones: ut, Aut bene uiuendum est, aut moriendum: aut lux est, aut nox est. Tercio in genere sunt, quæ ab eodem coniunctiones dicuntur: ut, Et Dialectica utilis est, & imprimis discenda: Doctus, bonusque uir est Cicero. Est igitur prima illa diuissio pronūciatorum in simplex, quod Græco nomine à Sroicis sumpto, recentiores *κατὰ μέρος* appellāt, & copulatum.

P R A E C E P T I O N E S

quod ab iisdem non satis accommodato ad omnia nomine
~~et dicitur~~ dictū est. Sequitur altera diuisio, quæ ex qua-
 litate enunciationum sumitur. Omnis enim cuiusque gene-
 ris pronūciatio, aut ait quid, aut negat: id est, aut affirma-
 tio est, aut negatio. Et quanquam hæc diuisio primum ca-
 dat in simplices, à quibus etiam copulata enunciationes,
 sint ne affirmantes & negantes iudicantur: habēt tamen
 etiam copulata sui cuiusdam generis affirmationes & ne-
 gationes. Affirmatio igitur est enunciatio, quæ quippiam
 esse dicit: ut iustitia uirtus est. Negatio, quæ quid non esse
 pronūciat: ut, superstitio nō est uirtus. Vt autem commu-
 ne præceptū ponatur, semper ex affirmatione simplici ne-
 gationem efficies, si ad uerbum quod in enunciatione po-
 situm est, nota negandi pertineat, quomocunque uerba,
 quibus enunciatio constat, collocata sint: ut, dialectica ars
 est: huius negatio est, dialectica ars non est. Sed & si mu-
 tato uerborum ordine naturali dicas, non ars est dialecti-
 ca: ut semper idem manet subiectum, idem attributum, cō-
 mutato ordine: ita negationis uis semper ad uerbum perti-
 nere intelligenda est. At in copulatis enunciationibus pau-
 lō secus res habet. In his enim præponenda negandi nota
 toti orationi, ut fiat negatio, ueluti huius affirmationis, Si
 sol lucet, dies est. Nō est illa negatio, Si sol non lucet, dies nō
 est: aut illa, Si sol non lucet, dies est: sed illa, Nō si sol lucet,
 dies est: eademque ratio est in disiunctis & cōiunctis pro-
 loquiis. Vt huius affirmationis, Aut bonus, aut malus est
 Plato, hæc est negatio, Non aut bonus est, aut malus Plato.
 Item huius coniunctionis, Et bonos mores, & rerū cogni-
 tionē docet philosophia, hæc est negatio, Non & bonos mo-
 res,

res, & rerum cognitionem docet philosophia. Proxima est alia in quatuor partes, quæ quantitatem enunciationum attingit, distributio. Quarum prima est earum enūciationum, quæ de toto genere affirmant, aut negant, quas tum uniuersas enūciationes, tum de toto genere uocamus, uniuersales propositiones uulgò dicuntur. Huius generis sunt omnes, in quibus ponitur uniuersi generis nota, omnis, nullus, quicūque, & similes. Vt omnis qui ingeniosus est, aptus est ad dialecticam discendam. Nemo qui ingeniosus non sit, aptus est ad dialecticam discendam. Omnis uirtus expetenda, Nullum uitium expetendum. Altera parte continetur, quæ in parte aiunt quid, aut negant, quas uulgus dialecticorum particulares, Cicero enunciationes in parte, aut de parte nominare solet: cuiusmodi sunt in quibus, aliquis, quidam, nonnullus, & similes alicuius partis notæ addi solent: ut, Quidam homo bonus est, quidā homo bonus non est. Pauci quos æquus amauit Iupiter. Multos castra iuuāt, & lituo tubæ permistus sonitus. Sūt quos curriculo puluerem olympicum collegisse iuuat. Nam iis omnibus modis, & aliis permultis in parte aliquid enunciatur. Ad tertiam partem pertinent eæ, quæ de singulari re aliqua aliquid enunciant: ut, Aristoteles est princeps Peripatetica philosophia. hic homo magnus est philosophus: quas tum singulares, tum de rebus singulis enunciationes appellamus. In postrema parte sunt, quas ut Græci ἀορίστως ita nos infinitas, incertāsque uocare possumus. Sunt autem incertæ, quæ cū in totum genus cadere, aut in partem possint, utrum tamē enunciatione significetur nulla, aut uniuersi generis, aut partis nota declarat: ut quum dicis, Homo iustus est: incer-

P R A E C E P T I O N E S

tum est, uel is ne, in omnem hominem id cadere, an in aliquem tantum: quo fit, ut huius generis affirmationes, & negationes incertae ac infinitae merito dicantur. Ac de enunciationum quidem generibus haecenus: reliqua enim genera apud Aristotelem docentur.

De enunciationum inter se cōparatione. Cap. III.

Nunc quomodo affectae sunt inter se, uideamus. Ac mihi quidem satis erit hoc loco non subtilius ista exquirenti, sed tantum ad accuratam Aristotelis doctrinā uiam monstranti, de duobus, in quibus inter se conferuntur enunciationes, dicere: de repugnātia, & de conuersione. Repugnātia maximè pronūciata sunt ea, quae à Cicerone cōtraria uocantur, alij appellāt opposita. Sunt autem tribus modis contrariae pronūciationes: aut enim aduersae sunt, aut aduersis subiectae: alij subcontrarias dicunt, aut contradicentes, siue disparatae: nam quas illi subalternas uocāt, ego inter se potius consentientes, quā contrarias puto. Aduersae enunciationes sunt, quae sic repugnāt, ut quod una de toto genere dicit, id de eodem neget altera. Cuiusmodi sunt haec, *Omnis orator est uir bonus, Nullus orator est uir bonus.* Harum autem ea uis est, ut quum uera simul nunquā esse possint, interdum tamen in falsum simul conuertantur: ut, *Omne animal homo est: Nullum animal homo est.* *Omnis homo iustus est: Nullus homo iustus est.* haec omnes falsae sunt. Aduersis autem subiectae sunt, quarum una ex parte affirmans est, altera ex parte negans: ut, *Quidam homo dialecticus est: Quidam homo dialecticus non est.* Eae autem non ita discrepant, ut uera simul esse nō possint, quum

quum in falsitate nunquam consentiant. Contradicentes autem, siue disparata, tribus generibus continentur. Primum genus est uniuersarum enunciationum. Alterum est singularum. Tertium est infinitarum. Disparata uero uniuersae sunt affirmatio & negatio, quarum altera in toto genere, altera in parte est: ut, Omnis uoluptas fugienda: Non omnis uoluptas fugienda. Item nulla uoluptas fugienda: Quaedam uoluptas fugienda. Singulares autem contradicentes sunt, quarum una de re singula quippiam affirmat: altera illud ipsum de eadem re negat: ut, Scipio Carthaginem deleuit: Scipio Carthaginem non deleuit. Duobus autem iis generibus hoc commune est, quod nec uerae unquam, nec falsae simul esse possint. Infinitae autem contradicentes sunt de eadem re incerta affirmatio & negatio, quae uerum quidem dicere simul possunt, mentiri nunquam: ut, Homo turpis est: Homo turpis non est. nam ut uerum utraque dicat, satis est: nec in re una id uerum esse quod enunciatur. Sed de repugnantia satis, nunc conuersionem siue reciprocationem explicemus, quam ego sic definio: Ordinis uerborum, quibus enunciatio constat, in praeposterum mutatio: ut, Nulla uoluptas bonum: Nullum bonum uoluptas. si enim prior uera erat recto ordine pronuntiata, & posterior conuerso ordine uera erit. Enunciationum autem quae reciprocantur, tria tantum sunt genera, Vniuersa negatio: uniuersa affirmatio, & affirmatio de parte: quae duo genera conuersionis constituunt. Vnum, quod ab Alexandro Aphrodiseo conuersio in se, à recentioribus dialecticis conuersio simplex appellatur, quod genus conuersionis conuenit uniuersae negationi & affirmationi de parte. utraq;

P R A E C E P T I O N E S

enim mutato tantum uerborum ordine, in eiusdem omnino generis enunciationem cōuertitur: ut, nulla ars inutilis est: Nihil quod inutile est, ars est. & Quadā ars inutilis est: Aliquid quod inutile est, ars est. Alterum, quod tum ab Aristotele, tum ab eodem Alexandro in partem cōuersio uocatur: uulgus dialecticorum conuersionē per accidens appellat: quod genus ad uniuersas affirmationes pertinet. Hæ enim non conuertuntur in sui generis propositionē, sed in affirmatē ex parte: ut, Omnis homo animal est: Quoddam animal homo est. Est igitur conuersio duplex, Cōuersio in se, & conuersio in partem. Atque illa quidem conuenit negationibus de toto genere, & affirmationibus de parte. Hæc autē ad solas totius generis affirmationes pertinet. Atque illa quidē sufficiant de iis quæ utriusque partis dialecticæ cōmunia esse diximus. ex quibus quæstionis natura intelligi potest, quæ hoc solo distat ab enūciatione: quòd illa præposita interrogandi nota ad differēdum proponitur: hæc citra interrogationem per se spectatur. Proximū igitur est, ut de partibus dialecticæ agamus. Ac de inueniendi quidem arte, quia naturæ ordine prior est, prius dicamus.

De partibus dialecticæ inuentionis, & quæstionis.

Caput

I I I I.

Inuentio definitur (ut iam supra diximus) ars inueniēdi argumenta ad unamquamque quæstionem accommodata: tota autem inueniēdi ars in eo posita est, ut designatis ac notatis quibusdam locis, in promptu semper habeat, qui de re aliqua disputaturus est, unde argumēta eruat. Vt enim, inquit, Cicero, si aurum cui quod esset multifariam defossū

defossum commōstrare uellem, satis esse deberet, si signa & notas ostenderem locorum, quibus cognitis ille sibi ipse foderet, & id quod uellet paruo labore nullo errore inueniret: sic has ego argumentorū noui notas, quæ illa mihi quaerenti demonstrant ubi sint. Locus definitur argumenti sedes. Loci autē aut in re ipsa sunt insiti, aut assumpti. Insiti dicuntur, qui in eo ipso de quo agitur, hærēt. Assumpti autē, qui extrinsecus assumuntur. Extrinsecus autē ea dicuntur quæ absunt, longēque à re disiuncta sunt. Quæ definitiones ut intelligantur, paulò altius de quæstione repetendum est. Omnis quæstio sicuti enunciatio subiecto constat, & attributo: ut, An dialectica ars est. subiectum est, dialectica: attributū, ars. nec interest, an simplicibus, an coniunctis uerbis constet quæstio: semper enim ex iis duabus partibus constituta intelligitur. Quando igitur eas res continebunt loci, quæ aut uniuersam naturam subiecti, uel attributi complectentur, aut quadam comparatione respiciēt, aut partē naturæ indicabunt, tum dicetur in re, de qua quæritur infixi, id est ea continentes, quæ eorum uerborum, quibus constat quæstio, aut uim omnē atque naturam explicāt, aut ea ipsa quodammodo respiciunt. Exempli causa, locus à definitione, definitionem continet, quæ totam rei cuius definitio est, naturam explicat. Item locus à genere, ipsum genus continet, quod ita ad speciem affectum est, ut pars definitionis, atque adeò substantiæ sit. Item à contrariis locus contraria complectitur, quæ in eorum genere sunt, quæ cum alio conferuntur. Quoniam igitur ij loci insiti, nota nobis sunt earū rerum, quæ cum uerbis quibus constat quæstio, coniuncta sunt: propterea sumi ex ui, atque natura rei à Cicerone di-

P R A E C E P T I O N E S

cuntur. Cùm uerò argumenta ducuntur ex testimoniis, aut diuinis, aut humanis, quia ea nil pertinent ad subiecti, aut attributi quæstionis naturam, propterea loci, in quo insunt testimonia, foris assumi dicuntur. Quæ autem ex iis argumenta ducuntur, artis expertia uocantur, de quibus (ut paucis absoluam) mihi hoc tantum dicendum uidetur ad hoc genus omnia argumenta pertinere, quæ ex authoritate ducuntur, qualia sunt ferè theologorū, iurisperitorū & grammaticorum argumenta: in iis enim disciplinis ferè probationes authoritate nituntur suorū cuiusque generis authorum. Ex eo etiam loco tum argumēta ducunt philosophi, quādo aut Platonis, aut Aristotelis ab iis testimoniū citatur, atq; adeo eorum authoritas pro ratione sumitur. Et hæc de locis assumptis, quia ab arte non suppeditantur, sufficiant. Nunc locos insitos explicemus. Hos Cicero in duo genera distribuit: in locos, qui ad totum de quo differitur, pertinent: & in eos qui quodāmodo affecti sunt, ad id de quo queritur. Ex toto autem loci sunt, in quibus ea latent, quæ totam rem complectuntur, qui tres sunt: A definitione, Ab enumeratione partium, A notatione. Cùm enim definitio uniuersam rei naturā declaret: partesque cōpositæ nil aliud sint, quàm totum: nomēque rei cuius uim exprimit notatio, rem ipsam totam complectatur, & inuoluat: non incommode illi tres loci ad id totum de quo differitur, adhiberi dicuntur. Loci autem affecti ad id de quo agitur sunt, in quibus ea reposita sunt, quæ aut naturæ partē tantum exprimunt, aut alio certo quodā genere rem de qua queritur, attingunt. Hi autem in plures partes diuiduntur. Alius enim est à coniugatis: alius ex genere: alius ex forma: alius ex similitudine: alius

alius ex differentia: alius ex contrariis: alius ex adiunctis:
alius ex antecedentibus: alius ex consequentibus: alius ex
repugnantibus: alius ex causis: alius ex effectis: alius ex cō
paratione maiorum, aut pariū, aut minorum. Inter quos
duo sunt, à genere, & à forma, in quibus genus & forma
latent, quorum utrunque pars quædam eius rei est, cuius
aut genus, aut species est. reliqui ferè omnes ad ea pertinet,
quæ quodammodo respiciunt id de quo quæritur, & cum
eo quadam comparatione coniuncta sunt. Nunc omnium
locorum exempla in una quæstione proponam: ut habeant
studiosi differēdi in similibus rebus, quod sequantur. Sit igi
tur quæstio, Est ne dialectica utilis? Hanc ego primū à de
initione sic confirmabo. Dialectica est diligens differēdi ra
tio. Diligenter autem differere utile est. Dialectica igitur
utilis est. Ab enumeratione partium hoc modo. Et argumē
ta inuenire, & eadem apposite collocare, utile est: tota au
tem in iis duobus posita est dialectica. Est igitur dialectica
utilis. A notatione hoc modo, Dialectica à Græco uerbo
Διλέχθαι, quod idem Platoni significat quod ratione uti,
dicta est: Est autem utile hominibus sua rectè uti ratione.
Dialectica igitur utilis est. A coniugatis hoc modo, Diale
ctice disputare utile est. Dialectica igitur ipsa utilis. A gene
re sic, Nulla ars est, quæ ad uitā hominum excolendā plu
rimum nō conferat. Et dialectica igitur utilis erit. A forma
hoc modo, Si utile est eum posse uia & ratione reprehēde
re, qui sibi rei cognitionem falso arroget, in eōq; efficiēdo sit
posita altera pars dialecticæ, quam περὶ σκλή Aristoteles
solet appellare: quo pacto non habebit ex hac saltem parte
summam utilitatem dialectica? Ex similitudine hoc modo,

P R A E C E P T I O N E S

Si quo modo affecta est corporis exercitatio ad corpus: eo modo ratio differendi ad animum sit affecta, illamque nemo neget esse utilem corpori: necesse est, ut & hac plurimum ad animum excolendum habeat utilitatis. A differētia hoc modo, Non si corporis exercitatio quouis loco & tēpore nō est utilis: etiam dialectica, quae animi quadam exercitatio est, aliquo loco, aut tēpore erit inutilis. Aliud enim est corpus exercere, quod labore defatigatur: aliud animum excolere, qui cogitando & considerando magis reficitur, quā defatigatur. A contrario, Si nil tam homini nocet, quā differendi rationem ignorare, quo pacto non erit utilis dialectica? Ex adiunctis, An non quod apud omnes homines hac ars in pretio sit, nobis argumento est utilē esse? Ab antecedētibz, Si dialectica de re quacunque differere potest, est utilis: illud autem est: & hoc igitur erit. A consequentibus, Si non est utilis dialectica, de re quacunque disputare non potest: hoc autem potest: & illud igitur erit. A repugnantibus, Non & ualet dialectica ad differēdum de quacunque re, & non est utilis: illud autem est: & hoc igitur erit. Ex causis, Si cur alij melius quā alij, aut natura, aut consuetudine differerēt notauisse fuit utile: quā fieri potest, ut non sit utilis dialectica? Ex effectis, Si uerum à falso facilius distinguere utile sit, id autem praestet dialectica, certē utilem esse dialecticam necesse est. Ex cōparatione parium hoc modo, Si rhetorica utilis est, & dialectica. Minorū hoc modo, Si grammatica utilis, multo magis dialectica. Maiorū, Si ne magica quidem est inutilis, multo minus erit inutilis dialectica. Ac se quidē debent hoc modo exercere dialectici studiosi, ut eo modo locos percurrant, ex iisque argu-
menta

menta eruant, quæ ad rem de qua queritur probandam ualere uidebuntur. Quanquã enim fieri non potest, ut omnes isti loci ad unamquamque quæstionem suppeditent argumenta: tamen nulla ferè quæstio est, in quam multi ex iis nõ incurrant: cum interim singuli non unum tantum, sed multa argumenta suppeditent, quod quia nec planè intelligi, nec uerò ad disputandum accommodari potest, nisi singulorum locorum natura, usus, tractatioque intelligatur, idcirco de his sigillatim nobis dicendum est.

De locis dialecticis.

Cap. V.

Primus locus erat à definitione: de qua quia apud Aristotelem satis multa lecturi sunt huius artis studiosi, hoc tantum quod ad huius loci explanationem pertinet, mihi breuiter dicendum uidetur: Hoc loco definitionem non eam solum contineri, quæ quid sit res, accurate doceat, quæque genere, differentiisque constet: sed etiam uarij generis descriptiones, quibus aut partitione, aut proprietatum collectione res ipsa, quæ, qualisque sit, explicatur. Siue enim iustitia definiatur uirtus, qua suum cuique ius redditur: siue uirtus, qua tum ea, quæ sunt ciuibus inter se communia æquabiliter distribuuntur, tum in omnis generis conuentionibus, fides, æquitásque seruatur: siue uirtus, quæ nos maximè legibus obtemperare docet: quod ad ducendum ex loco à definitione argumentum pertinet, nil interest, primamne an secundam, an uerò tertiam definitione utaris: cum tamen certum sit primam ex illo accurato genere definiendi esse, secundam ex diuisione, tertiam ex proprietate. Vt igitur paucis concludam, omne argumentum à definitione erit, quod rem pro-

Locus à
definitione.

P R A E C E P T I O N E S

babit, adhibita oratione, quæ rem definiat, aut describat. Illud autem in definiendo uidendum est potissimū, ne quid desit, & ne quid abundet, utq; cum eo quod definitur, reciprocari possit. Vsus autem huius loci latissimè patet: nam & ad confirmandum, & ad refutandum ualet, quia necesse est, cum idē sint definitio, & res quæ definitur, in quācunque rem cadit definitio, & rem quæ definitur cadere: & cui alterum attribui non potest, ne alterum quidem posse: & si definitiones non conueniant inter se, ne res quidem ipsas quæ definiuntur, conuenire. Sed & in eo mihi late patere hic locus uidetur, quòd argumenta nobis suppeditet, siue subiecti, siue attributi, siue utriusque definitio ad faciendam fidem adhibeatur: sed & si alterutrum quæstionis extremum coniunctum uerbum sit, ut nō possit una definitione explicari, non minus tamen hic locus argumentum suppeditabit: tum enim satis erit unius uerbi ex multis, quæ copulatum subiectum, aut attributum faciebant, definitionem accipere, ut res, aut probetur, aut refutetur. Quæ si exēplis explanata fuerint, huius loci tractatio intelligetur. Ac primum à definitione subiecti hoc modo, Diligens differendi ratio est iurisconsulto necessaria: Dialectica igitur est iurisconsulto necessaria. A definitione attributi hoc modo, Iurisconsultus est, qui legum & consuetudinis eius, quæ priuati in ciuitate utuntur, & ad respōdendum, & ad agendum, & ad cauendum peritus est. Horum autem omnium nemo potest peritus esse sine dialectica: necessaria igitur est dialectica iuriscōsulto. A definitione utriusque argumentum erit, si & dialectica, & iuriscōsulti definitio accipiatur: nam quoniam quæ iuriscōsulti definitione continētur,

continetur, nō possunt sine iis esse, quæ dialecticæ definitione continentur: efficitur iurisconsulto necessariam esse dialecticam. Sed si queratur an dialectica sit necessaria perfecto iurisconsulto, attributum questionis copulatum erit: accepta autem unius uerbi definitione sic confirmabo: Is demum perfectus est in unaquaque arte, qui & uera cernere, & falsa reiicere uia, & ratione possit: id autē sine dialectica esse non potest: Est igitur necessaria perfecto iurisconsulto dialectica. Et hæc quidem sufficiant de loco à definitione. Sequitur locus ab enumeratione partium, siue à Locus ab
enumeratione partium. partibus ad quem omnia argumenta pertinent, quæ enumeratis singulatim partibus subiecti aut attributi, aut utriusque, eius rei fidem faciunt, de qua ambigitur. Quo in loco non est sumēda enumeratio partiū in formarū tantum, aut quasi membrorū alicuius totius enumeratione, sed tam latè patere debet, ut siue in partes (ut cū homo in corpus & animum diuiditur) siue in formas (ut cum animal in hominem & beluam distribuitur) siue in accidētia (ut quum hominum dicimus alios doctos, alios imperitos) facta distributio fidem rei faciat: ab enumeratione partium argumentum ductum esse dicatur. Et, ut rem in pauca conferam, quocunque modo sub re generali in disiunctione multa cōprehendimus, illud ad hoc genus argumenti pertinere potest. Quale est illud Ciceronis pro Rabirio perduellionis reo: Atqui uidemus hæc in rerum natura fuisse, ut aut cum Saturnino esset, aut cum bonis, aut lateret. Latere, mortis erat instar turpissimæ: cū Saturnino esse, furoris & sceleris: uirtus & honestas cū cōsulibus esse cogebat. Et pro Flacco, Dux rationes conficiēda pecunia, aut uersura, aut tributo.

P R A E C E P T I O N E S

nec tabulae creditoris proferuntur, nec tributī confectio ulla recitatur. Valet autem hic locus ad probandum, & ad refutandum. Nam quod imprimis in his argumentis obseruandum est, ut nulla pars nec abundet, nec praetermittatur, id efficit, ut omnes partes idem quod totum ualeant: ideoque necesse est, ut quicquid in toto inest, aliqua parte contineatur: & si quid nulla parte contineri potest, id plane ad totum non pertinet. Tractatur autem uarie huius generis argumentum. Primum, ex eo quod alicui omnes partes conueniunt, aut non conueniunt, nos concludimus totum, aut conuenire, aut non conuenire. Hoc modo, Argumenta inuenire, & ea apte collocare, necessarium est iurisperito. Dialectica igitur est iurisperito necessaria. Item hoc modo, Iurisconsultus, aut respondendo, aut agendo, aut cauendo cernitur: hac autem perfici recte non possunt ab imperito dialectices: nemo igitur iurisconsultus est imperitus dialectices. Deinde hoc argumentum ita tractatur, ut quoniam una aut altera parte conuenit, aut non conuenit, reliquam partem aut conuenire, aut non conuenire concludamus. Hoc modo, ut apud Ciceronem, Aut senatui parendum fuit, aut aliud consilium instituendū, aut sua sponte faciendum: aliud consilium superbum, suum arrogans: utendū igitur fuit consilio senatus. Hic enim quia duae partes uerae non sunt, tertiam ueram esse concludimus. Item hoc modo, Omne animal aut rationis est particeps, aut rationis est expers. Simia igitur si in hoc genere est, non potest in illo esse. Nam quoniam in una parte est id de quo quaeritur, in altera esse negatur. Quod genus argumenti, ut ualeat, necesse est partes contrarias, aut saltem repugnantes esse. Quo fit, ut etiā

ad

ad locum à contrariis, aut à repugnantibus, hoc genus argumenti pertinere possit. Sed alia atq; alia tractatio faciet, ut cum facta enumeratione singularum partiũ res concludetur, ad hunc locũ pertineat: cum uero nulla distributione facta ex eo res probabitur, quia aut contraria, aut repugnantia uni conuenire non possunt, tum ad locum à cõtrariis, aut à repugnantibus pertinere dicetur. Postremus locus ex iis quos in toto posuimus, est à notatione, qui & ex uocabulo, ex nota, ex ui nominis, ex nomine, ex etymologia appellatur, ad quem referuntur omnia argumenta, quæ id de quo ambigitur, probant explicata ui, & significatione uerbi, quod in quæstione aut subiicitur, aut attribuitur: ut, Si Consul est qui consulit patriæ, quid aliud facit Opimius? Valet autem ad concludendam affirmationem, & negationem. nam de quo notatio dicitur, aut non dicitur: de eo necesse est uocabulum dici, aut non dici. Sed quoniã duo sunt nominum genera: unum eorum quæ consilio, & ex rei natura, & proprietate rebus imposita sunt, de quibus multa apud Platonẽ in Cratylo scribuntur: alterum eorũ quæ temerè & casu, nullaque habita ad rei uim significandam ratione: quoniam, inquam, illa duo sunt uocabulorũ genera: fit, ut interdum firmum ex hoc loco ducatur argumentum, interdũ infirmum, minimèque necessariũ. Quæ enim ex priore nominũ genere argumenta ducentur, firma erũt: ut, Si ius statuere utile est, & iustitia utilis erit. Et, Si medicus ex eo dictus est, quod medeatur: medicum appellas, qui data potione occiderit? At quæ ex posteriore, ea ad suspicionem quidem mouendam ualebunt: ad rem necessario efficiendam non ualebũt: quo fit, ut uix, ac ne uix quidem, ad

Locus à
notatione

P R A E C E P T I O N E S

*dialecticos pertineant: oratores autē in multitudine saltem
 iuuent: in quo genere sunt ea argumenta, quae Cicero ex no-
 mine Verris, ad augēdam suspicionem adducit, quasi Ver-
 res à uerrendo dictus esset. Sequuntur loci, qui constant ex
 iis rebus, quae quodāmodo affectae sunt ad id de quo quari-
 tur, quorum primus est, qui à Cicerone, tum à coniugatis,
 tum ex coniugatione, tum ex coniunctis dicitur. Coniuga-
 ta autē hic appellantur omnia uerba, quae orta ab uno ua-
 riè commutantur, ut iustus, iustè, iustitia, iustè agere, & si
 qua alia ex eodem fonte deriuari possint. Valet autem hic
 locus ad probandum & refellendū: ob id quod quae in unū
 coniugatorum cadunt, aut non cadunt, ea etiam in cetera
 cadere necesse est: ut, Si disputare est iurisconsulto necessa-
 rium: & disputandi ratio erit iurisconsulto necessaria. Et,
 Si non fortiter agit, qui temerè se periculis obijcit: nō potest
 temeritas esse fortitudo. Quando igitur coniugata subiecti,
 aut attributi, aut utriusque ad fidem faciendā adhibebun-
 tur, ad hunc locum pertinere argumenta dicentur. In qui-
 bus, ne fallacia interdum & captiosa uideantur, diligenter
 spectādum est, ne ad diuersa referantur ipsa cōiugata: nam
 si unū coniugatū ad unam significationē pertineat, alterū
 autem ad aliam, captiosum fiet argumentū, ut non rectè ef-
 ficiēs, Mortales sumus: ergo mortalia tantum loquamur: a-
 liud enim cōcluditur quàm assumptum erat: neque enim
 acceptum erat, nos tantū mortales esse: cōcluditur tamen
 nos tantū mortalia curare debere. Item malè concludes si
 dicas, Latrones homines sunt: nil igitur alienum habent ab
 humanitate: quanquam enim coniugata sint homo & hu-
 manitas, tamen ob id argumentum nō ualet, quod ad idem*

non

non retulit, qui ita conclusit: nam latrones ne homines quidem ea ratione recte dicentur, qua homo cōiunctam habet cum humanitate significationē. Et ut summatim de ea re dicam, Argumēta ex hoc loco tum demum ualebūt, cū non tantum nominis coniugatio, coniunctiōque erit, sed etiā significationis quædam societas, quæ hic multo magis, quàm uerbi similitudo spectāda est: nam hæc, Virtus, uirtute præditus, ex uirtute uiuere, uirtuti consentaneum: in numero coniugatorum cēsenda sunt, & si non sint singula nomina simplicia singulis rebus appellādis, sed uerbis coniunctis nominētur, quæ uno appellari non poterant. Deinceps est locus à genere: qui quoniam ita finitimus est loco à forma, ut ex genere forma, uicissimque ex forma genus semper cōcludatur, non incommodè simul de utroque dicetur. Ac primū in iis locis generis, ac formæ nomen latè patere intelligendū est. Genus enim hic appellatur, non tantū illud, quod de multis specie differentibus dicitur, in quæstione qua quid res sit quæritur, quomodo apud philosophos propriè accipi solet, sed generis nomine hic intelligendum est. Omne id quod cum generale sit, communi quadam ratione multa amplectitur. Forma autem id quod sub eo quod ita generale est, continetur. Quo fit, ut non tantū animal hominis, & beluæ genus dicatur: sed & homo uiri & femina, atque adeo Platonis, Socratis, & singulorum hominum: sed & differentiæ quæ ad multas formas pertainent, ad eas comparatæ genera quædam dicentur. Atque ut rem in pauca conferam, quandocunque ex enunciatione de toto genere concluditur aliquid, quod in toto illo genere continetur, ex genere argumentum dicetur: ut, Omnis homo

A genere
& forma.

P R A E C E P T I O N E S

est risus particeps : ergo & Crassus. Nullus homo ratione caret: ergo nec qui mēte capti sunt. Omnes qui rationis participes sunt, capaces etiā disciplinae sunt: & senes igitur disciplinarū sunt capaces. Ac locus quidē à genere, ad confirmandum, & ad refutandū ualeat: sed alio atque alio modo tractandus est, ut ad utrūque ualeat. Nam quum ad probandum id de quo ambigitur, subiecti genus, uel proximū, uel aliquanto remotius, aut attributi sumptū est: fit, ut interdum uniuersa enūciatione argumentū tractetur, interdū incerta. Ac si uniuersa enunciatione tractetur, ad utrūque ualebit, Hoc modo, Omnis artifex cui aliquid probandum ac refutandū est, opus habet dialectica: iurisperito igitur necessaria est dialectica. Item, Nulla ex iis artibus quae communes sunt, in omnibūque uersantur, negligēda est iurisconsulto: nec dialectica igitur. Si uerò incerta, tantum ad refutandū ualebit: ut, Virtus non est, nec iustitia igitur: cōtra autē non rectē efficies, Virtus est, iustitia igitur. Sed & locus à specie, cūm ad cōcludendā affirmationem plurimū ualeat, certo tamen quodam genere ad negationem concludendam authore Cicerone adhibetur. Atque ad probādum ita ferē tractari solet: uirtus est, ergo & habitus quidam: à quo enim genus abest, necesse est formam abesse. Et de quo forma dicitur, necesse est, & genus dici. Est rationis particeps, ergo est animal. Plato est, ergo est homo : argumenta sunt à forma: nam & differentia, & indiuidua pro formis in hoc argumentorum genere accipiuntur. Ad refutandum autem tum ualebit, quando generi aliquid non conuenire ob id quod formae nō cōuenit, probabimus: quod quidē tum rectē effici potest, quando generi aliquid per unā speciē

Quibus
aliquod
genus di-
uiditur.

ita

ita conuenit, ut nisi per illā speciē generi conueniret, omnino de genere dici non posset. Quale est illud Ciceronis, Cū uxori legatur, ei uxori legatur, quæ in manū uiri conuenit: Fabia autem non ea est uxor quæ in manū uiri conuenerit: nil igitur uxori Fabia legatum est. In hoc argumēto Fabia uxori, nil legatum probatur: propterea quod non est in ea specie uxoris Fabia, cui legari solet. Ad hoc etiā genus pertinebit, si ita concludas, Si homo capax disciplinæ non est, nullum animal est capax disciplinæ: illud autem est, hoc igitur esse non potest. Sed & cū definitione generis aut formæ res probabitur, nō minus à genere, aut à specie ducetur argumentum. Sequitur locus à similibus, siue à similitudine, *A simili-*
bus. ex quo tum argumentū ducitur, quando aliquid accipitur, quod simile sit rei de qua ambigitur: ut, Si feræ partus suos diligūt: qua nos in liberos nostros indulgētia esse debemus? In quæstione erat, an homines suos liberos natura diligāt, ad quod probandū simile aliquid acceptū. Quod enim sunt feræ ad suos partus, hoc sunt homines ad suos liberos. Similitudo autem definitur rerum diuersarū, aut eadem, aut similis inter se affectio: ut quum dicis, Quod est in capite oculus, hoc est mens in animo: nam quia similem quandā affectionem, & quasi comparationē habēt oculus, & mens ad ea in quibus insunt: propterea similia in eo genere esse dicentur. Sed quoniam difficile est distinguere similia à paribus: propterea paulò amplius apertiusq; mihi de ea re dicendum uidetur. Tria apud Aristotelem in Topicis reperiūtur, quæ quanquam finitima sint inter se, tamen quodammodo differūt, *ὁμοιότης ἔστιν ὅμοιος ἔστιν ὁμοιος ὁμοίως ὁμοίως*, hoc est, eodē modo affectū esse, similiter affectū esse, pariter inesse. Nam

P R A E C E P T I O N E S

eodem modo affecta dicuntur, quæ non modo similẽ quãdam habent inter se affectionem, sed planè eandem proportionem: ut, Quomodo habitus affectus est ad uirtutem, eodem planè modo uirtus iustitiam respicit: nã utrunque genus est. Item, Vt quatuor ad octo, ita sex ad duodecim: nã utroq; in loco est proportio dupla. In quibus igitur nõ modò similis, sed omnino eadem res erit in qua comparantur, ea ὁμοιωτάς ἐστιν ab Aristotele, id est, eãdem proportionem habentia dicuntur: in quibus uerò similis quãdam affectio tantum cernetur, ea ὁμοίως ἐστιν, id est similia, propriè appellabuntur. Vt quia similis quãdam affectio est inter oculum & mentem, ob id propriè similia dicẽtur. Quando uerò nõ illa rerum diuersarũ inter se affectio & comparatio spectabitur, sed ad ea attributa, quæ alteri conueniunt, an eodem modo subiectis conueniãt, an diuerso, attendemus, tum nos ea quæ Aristoteles ὁμοίως ἔσονται uocat, ego paria interpretor, spectabimus. Vt paria sint ea quibus quæ cõueniũt, pari ratione conueniunt. Similia autem ea quæ similẽ quãdam habent inter se affectionem: id quod uerba Aristotelis significant, quum ad finem libri quinti Topicorum locum à similibus, & locum à paribus distinguit. inquit enim: Interest autem inter locum à similibus & à paribus, quòd ille ex proportionem quadam & affectione sumitur, non ex eo quòd aliquid conuenit: hic autem ex eo quòd aliquid alteri attribuitur. Quia uerò etiã Aristoteles ipse, à quo hæc tam accuratè & subtiliter distinguuntur, interdum nomine similitum ea complectitur, quæ eodem modo affecta dicuntur: & nos etiam hoc loco communi nomine appellauimus similia, quæ uel eãdem, uel similem inter se habent affectionem.

Cũmque

Cumque argumenta ex eo uim habebunt, quod in eo quod eodem aut simili modo affectum est, id uerum aut non uerum est, de quo queritur: tum à similibus dicentur: cum uerò fidem facient, ob id quod pari ratione alterum alteri inesse acceptum sit: tum à paribus uocabuntur. Ac omnia quidem argumenta à paribus ab hoc quasi capite procedere intelligenda sunt, Si quod pariter conuenire, atque inesse uidetur, conueniat, & id quod par est, conuenire necesse est: atque adeò argumenta, quibus hæc regula accommodari non poterit, à paribus non sunt dicenda, quibus poterit uerè, ad hoc genus referentur. A similibus autem argumenta ad hanc generalem regulam dirigenda sunt, Quod in iis quæ simili modo affecta sunt, uerum aut falsum est: id etiam in re simili necesse est uerum aut falsum esse. Hæc si exemplis illustremus, erit opinor perspicuum, quomodo alter locus ab altero distinguendus sit. Nam si ita argumenteris, Medici officium est omnia facere, quæ ad curandum ualent: erit igitur dialectici officium nil omittere eorum, quæ ad rem probandam ualent: argumentum ductum erit à similibus, non à paribus. Neque enim ex eo fides fit, quod quo modo aliquid uni attribuitur, eodem modo alterum alteri attribuat: sed quia quomodo affectus est medicus ad curandum, ita dialecticus ad probandum. Contra uerò si sic concludas, Rhetorica est utilis, ergo & dialectica: argumentum erit à paribus, non à similibus. Ex eo enim uis huius argumenti pendet, quod pari ratione utilitas attribui rhetorica uidetur atque dialectica: non autem ex eo quod affecta sint inter se hæc artes. Atque illa quidē sufficiant de discrimine loci à pari, & ex similitudine: nunc pauca de tractatione huius loci dica-

P R A E C E P T I O N E S

*mus: fere autem huius generis argumēta, siue ad confirmā-
dum, siue ad refutandū adhibeantur, exemplis tractantur:
de quibus, quia argumentationū sunt genera, postea cū iu-
diciū explicabimus, dicemus: nūc exemplis ista illustrare
satis erit. Exēplo igitur ita argumentū à similibus tracta-
bitur, Si is demum optimus est gubernator, qui est doctus: si
auriga, si pædagogus: etiā reip. rector. Qualia ferè sunt o-
mnia Socratis apud Platonem argumenta. Nā quas Græci
παρεγωγὰς, Latini inductiones Socraticas appellarunt, eas
ego inter exempla refero, atq; illas plurimum distare ab iis,*

A differē quæ proprie Aristoteli inductiones sunt, postea docebo. Pro-
tia & si-
militudi-
ne. *simus est locus à differentia, siue à dissimilitudine: ex quo
tum argumenta duci dicētur, quando ex eo quòd quædam
inter se dissimilia, aut disparia sunt: rem de qua quæritur
esse, aut non esse probamus. Dissimilitudo enim siue differē-
tia hic appellatur rerum, quæ aut eadem, aut pares, aut si-
miles uidentur, inter se distinctio. Ego uerò pares aut simi-
les, in definitione dixi, quoniam non tantum hic locus con-
trarius est loco à similibus, sed etiam à paribus. Valet autē
in utrāque partem. Rerum enim dissimilium, in eo in quo
differūt, ita necesse est diuersam esse rationem, ut quod uni
conuenit, non possit alteri conuenire: & quod uni nō con-
uenit, alteri cōuenire sit probabile. Exempli tractationem
indicabunt. Multum interest inter sophisticen & dialecti-
cen: illa enim ad fallendū, hæc autem ad uerū inueniēdum
adhibetur. Nō igitur si illa est iurisconsulto inutilis, hæc etiā
inutilis iudicanda est. Nō si animi uoluptas bona est, etiam
corporis uoluptas bona erit: illā autem bonam esse fatentur
omnes: hæc igitur nō bona est. Aliud est summum ius, aliud
æquitas:*

æquitas: non igitur si illud interdum nocet, & hæc interdum relinquenda est. Omnino igitur hoc argumentum ita tractandum est, ut quum discrimen inueneris inter ea, quæ aut eadem, aut paria, aut similia uidentur, tum ex eo quod diuersa esse ostenderis id de quo ambigitur, efficias. Sed ut in superiore à similibus, diligenter uidendum est, ut ad id argumentum pertineat, in quo similia sunt: alioqui fallax & uitiosa probatio sit: ita in hoc argumento, si ex alio uis argumenti pendeat, quàm in quo dissimilia sunt, nil necessario concludet. Nam si ita dixerit, Plurimum interest inter rhetoricam & dialecticam: si igitur illa de omnibus differat, hæc de omnibus rebus differere non poterit, nil concludes: quia in alio est discrimen inter has artes, quàm quod in argumento sumptum est. Sequitur à contrariis. Contrariorum autem A cōtra- quatuor sunt genera: Aduersa, Priuantia, Ea quæ cum aliis quo conferuntur Aientia, & negantia. Aduersa dicuntur, quæ in eodem genere plurimum differunt. Eodem autem genere (inquit Cicero) dicuntur, quibus propositis occurrunt tanquam è regione quadam contraria, ut celeritati in motu mihi statim quasi è regione occurrit tarditas, non debilitas: in corporis habitudine cum ualetudinem posui, mihi statim è regione occurrit morbus, quæ res est à ualetudine remotissima. Et ut semel dicam quæcunque contraria ita à se inuicem discrepabunt, ut alterum in alterius natura non intelligatur, cum ipsa rem quandam, atque adeò habitum quandam ex æquo omnia significant, ea omnia aduersa appellabuntur. Nam pater filius, multa pauca, nō ita discrepant, quin necesse sit alterum in altero intelligi, ob idque non aduersa, sed ad aliquid erunt. Item aspectus &

P R A E C E P T I O N E S

cacitas cūm maximè differant à se inuicē, tamen ob id aduersa non sunt: quia utrunque non significat rem quādam quæ eodem modo in re subiecta cernatur, sed cacitas tātum aspectus priuationem significat. Sed de iis plura apud Aristotelem. Nunc quomodo ab aduersis argumētum eruatur, dicamus. Argumēta ex aduersis tam ad confirmandū ualent, quàm ad refutandum. Sed in refellendo res facilior est, quia in omnis generis aduersis argumentum ualet, cūm ex affirmatione unius alterum negatur. Semper enim necesse est, in qua re unum aduersorum cernitur, alterum nō cerni: ut, Si quid honestum est, non potest idem turpe esse: si quid candidum est, non est atrum. In confirmādo autem uidendum est, ut inter aduersa nil interiectum sit, alioqui ex negatione unius, alterum affirmari non poterit. Neque enim efficitur, si quid non est bonum, id malum esse; quia inter bonum & malum aliquid interiectum est, quod nec bonum nec malum. Item si non calidum est, non concluditur esse frigidum, quia potest tepidum esse. At in iis in quibus nil mediū est, rectè concluditur, si non est impar, necesse est par esse: si nō ualet, egrotat igitur. Est uerò & alia ratio ex aduersis disputandi, quando accipiuntur quatuor aduersa: quod genus ad probandum & refellendum ualet. Cum enim quatuor aduersa ponūtur, si unū cum altero cōuenit, necesse est reliqua duo inter se conuenire, & si priora non consentiant, ne posteriora quidem. Ut sint quatuor aduersa, sapientia, stultitia, fugere, sequi: Si sapientia sequenda, stultitia fugiēda. Et si non est sequenda sapiētia, ne stultitia quidem fugienda. Sed & quia necesse est aduersa sub eodē genere, aut proximo, aut certè remotiore cōtineri, itēque

circa

circa idem subiectū uersari, ob id cū ad genus, & ad subiectum comparabūtur, aliud quoddam genus argumenti, tam ad confirmandum, quā ad infirmādum ex aduersis ducetur hoc modo, Si uirtus habitus est: ergo & uitiū habitus erit. Et si uirtus non est habitus: nec uitiū igitur. Virtus ad homines tātūm pertinet: ergo & uitium. Si in aliud uitium cadat, quā in homines: & uirtus igitur. Hæc enim omnia ex eo rem probant, quod aduersa ad idem genus referri, & in eadem re subiecta cerni necesse sit. Secundum genus priuantia continebat, quorum uis in eo est, ut alterum rem quandam in subiecto inherētem significet: alterum autem illius rei defectum, & quasi absentiam: ut cæcitas & aspectus: nam cū aspectum dicis, qualitatem quandam intelligis oculi: cum uerò cæcitatem, nil præter illius quæ natura oculo conuenit, facultatis priuationem & defectum intelligis. Ad hoc etiā genus pertinent uerba iuncta, quibus, in, propositū est: ut humanitas, inhumanitas: dignitas, indignitas. Præpositio enim, in (inquit Cicero) priuat uerbum ea ui quam haberet, si, in, præpositū non esset. Ex priuātibus autem argumētum ducitur eodem ferè modo, quo in aduersis probādo & refutādo: primum enim ex negatione unius affirmamus alterum, & contra ex affirmatione unius, alterum negamus. Hoc modo, Si uidet, non igitur cæcus est. Et non uidet, cæcus igitur. Deinde cū quatuor inter se conferentur priuātia, necesse est, si duo inter se consentiant, aut non consentiant: reliqua etiam aut cōsentire, aut nō consentire: ut, si uisus est sensus, ergo cæcitas est sensus priuatio. Et si uisus nō est sensus: nec cæcitas erit sensus priuatio. Postremò quia nūquā idem genus proximum

P R A E C E P T I O N E S

habent priuantia, semper argumentatio ualebit ad refutandum non ad confirmandum, Si uisus est species sensus, cæcitas igitur non est sensus. Sed cōtra nil efficies, Si cæcitas nō est sensus, ergo aspectus est sensus. Est & proprium quoddam in hoc genere argumentum, cū propterea priuationē inesse alicui negamus: quia nunquam eam uim habuit, ut contrarium reciperet, hoc modo, Mare surdum nō est: nam ne audire quidem unquam potuit. Lapis cæcus nō est: nam ne uim uidendi quidem unquam habuit. In tertio genere continebantur ea quæ cum aliquo conferuntur, quæ ad aliquid Quintiliano dicuntur. Sunt autem ad aliquid, quorū uis & natura in eo posita est, ut cū alio conferantur, ut pater filius, multa pauca, maius minus. Nam nec pater dicitur, nisi filij pater sit, nec filius nisi patris sit filius: nec multa, nisi paucorum comparatione, nec maius, nisi minoris cōparatione dicitur. Ex iis autem argumentū ducitur eodem ferè modo, quo in superioribus: hoc tamē interest, quòd cū unum ex altero concluditur, tātūm ad refutandum ualet. Hoc modo, Est maius illo, non potest igitur esse minus. Est pater illius, non igitur filius. At si uelis confirmare, nil concludes: non est filius eius, ergo est pater. Cū uerò quatuor inter se conferuntur, tum in utranque partē ualet hoc modo, Si quod duplum est, est multiplex. Ergo quod est simplū, est submultiplex. Et, Si pater non est qui creat, nec filius est qui creatur. In hoc autem genere est proprium quoddā genus probationis, cū eorū quæ ad aliquid sunt, unum esse confirmamus, quia alterum est: aut alterum non esse, quia alterum nō est, ostendimus. Hic filius est, nam patrē habet. Hac pars est, nam est totum cuius hæc sit pars. Item non est
filius,

filius, patrem enim non habet: non est totum, nam ne partes quidem habet. Quartum genus aientia & negantia, siue disparata complectitur, quæ sunt eiusdẽ uerbi, affirmatio & negatio: ut docet, non docet: iustus, non iustus: ex quibus argumenta ducuntur, siue duo tantum, siue quatuor inter se conferantur, utranque in partem. Semper enim necesse est, ut in quacũque re, aut affirmatio, aut negatio uera sit: nec utraque unquã in rem unam cadunt: ut, Si æquum est improbos capite plecti: nõ potest non æquum esse id facere. Si cogitare non est sentire, est igitur nõ sentire: semper enim sequitur, Si hoc est, illud non esse: & si hoc non est, illud esse. Cum autem quatuor comparantur, necesse conuerso ordine conclusionẽ effici: ut in hac consecutione, Si iustũ est, laudabile est, antecedit iustum, sequitur laudabile: nunc in negationum cõsecutione contra, pracedet laudabilis negatio: postponetur, iusti: dices enim, Si ergo non est laudabile, nõ est iustum, atque ad refutandum, hoc modo concluduntur ex affirmationibus negationes. In confirmando autem cõtra, ex negationibus affirmationes hoc modo, Si quod non est laudabile, non est iustum: ergo quod est iustũ, est laudabile. Ex hoc igitur loco à contrariis, tum argumentum duci dicetur, quando accipietur aliquid subiecto, aut attributo quæstionis, aut utrique contrariũ, aliquo modo ex iis quatuor quos enumerauimus. Proximus est locus ab adiunctis, quem magna ex parte oratorum esse dicit Cicero. Adjuncta enim appellantur, quæ rem antecedunt, aut consequuntur, aut cum ipsa coniuncta sunt, sed non necessario: qualia sunt, quæ in cõiecturalibus causis ualere docent rhetores. Interdum enim ex persona suspicionem mouet, inter-

Ab adiunctis.

P R A E C E P T I O N E S

dum ex re. Ex persona, cū ex nomine, ex genere, ex patria, ex educatione, ex corporis habitu, & similibus ducūt argumenta. Ex re autem, cū aut quæ ante rem sunt, tractant, ut apparatus, colloquia, locus: aut quæ cum re ipsa, ut pedū crepitus, strepitus hominum, & si quid eiusmodi: aut quæ post rem sunt, ut rubor, pallor, titubatio. Omnino igitur illa oratorū argumēta, quibus ad mouendam suspiciōē utuntur in coniecturalibus causis, ad hunc ferè locum pertinet. Sed quoniam dialecticus satis habet, si probabiliter probet: in hoc autem adiunctorum genere multa sunt, quæ ut rem non necessario efficiāt, probabilem tamen reddunt, ob id à dialecticis argumentis nunquam ista reijciēda putavi. Ad hoc igitur genus ea omnia referenda sunt, quæ non necessaria consequētia, aut antecedentia subiecti, aut attributi ad rem probādam accipiunt: ut, Dialectici adiunctum dico, ut sit ingeniosus: nam ita ferè sit dialecticus qui sit, ut ingeniosus sit. Mathematici adiunctum est, ut sit cogitabundus, ita enim ferè sit, non tamen necesse est: tibicinum, ut sint bibaces. Ego uerò ad hoc genus argumentorum referre soleo omnia fere illa, quæ apud Aristotelē sæpe occurrunt: in quorum initio addere solet, σημεῖον δ', id est, Signum autē huius rei est: aut μαρτυρεῖ δ', Testatur autem, ut initio secundi de moribus ad Nichomachum scribit, ut ego interpretor. Argumento autem nobis est, id quod in ciuitatibus fieri solet: legislatores enim ciues assuescendo, bonos eos reddere solēt: eāque est omnis legislatoris uoluntas. Cū enim probaturus esset, non natura, sed consuetudine uirtutem parari, id probat ex facto legislatorum: qui cū bonos uelint reddere ciues, id faciunt assuescendo illos ad bene uiuendum. Factum

Etum enim legislatorum probabilem quidem rem facit: omnino tamen consuetudine parari uirtutem, non probat.

Sequuntur antecedētia, consequentia, & repugnātia, ex quibus Cicero in Topicis ita sensit, Argumenta erui, ut tractatione potius, quā inuentione differrent: inquit enim, Cū tripartito igitur distribuatur locus hic in consecutionem, antecessionem, repugnantiam: reperiendi argumenti locus simplex est, tractandi triplex. Quibus uerbis Cicero indicat, quum unum inueneris quod ad faciendam fidem ualeat, posse te tribus modis illud tractare: nam si ex eo quod antecedit, in connexo id concludatur, quod sequitur, erit ab antecedentibus: sin contra ex eo quod in connexionē postponitur, id efficiatur quod præcedit, à consequentibus erit: ut, Sit hoc cōnexum, Si æquabiliter omnia distribuere sit laudabile, & iustitia est laudabilis. At huius ego priorem partem assumam, ut posteriorem efficiam hoc modo: Atqui æquabiliter omnia distribuere est laudabile: iustitia igitur est laudabilis: argumentum est ab antecedentibus. Quod si uelim hoc idem probare à consequentibus, hoc modo connexionem faciam: Si iustitia non est laudabilis, æquabiliter omnia distribuere non est laudabile: tum ego posteriorem partem assumam, ut priorem efficiam. Atqui æquabiliter omnia distribuere, est laudabile: ergo iustitia est laudabilis. At si ex eo quod inuenisti, coniunctionem negantem facias, tum ex repugnantibus erit cōclusio: hoc modo, Nō & laudabile est omnia æquabiliter distribuere, & iustitia non est laudabilis. Atqui est laudabile æquabiliter omnia distribuere: iustitia igitur est laudabilis. Hæc est Ciceronis illo in loco sentētia, quem & ego supra, cum exēpla

P R A E C E P T I O N E S

singulorum locorum posui, secutus sum: non quòd omnino mihi probetur illa antecedentiũ, consequentium, & repugnantĩũ distinctio, quæ ad cõclusionum formas, atque adeò ad iudicium potius, quàm ad inuentionem pertinet: sed ut cuius locorum diuisionem sequebar, etiã exemplis ea in re sententiam exprimerem. Dicam igitur de ea re quid sentio. Ac primũ non modò tractatione, sed etiam inuentione trẽs hos locos distingui posse puto. Antecedentia enim ea appellantur, quæ aut natura, aut tempore, ita antecedunt necessario, ut nullam aliam habeant in alio genere affectionem, nisi quòd antecedũt: ut rem habere, antecedit rem perdere: nam cùm necesse sit rem eũ habuisse qui perdidit: est tamen unum ita affectũ ad alterũ, ut nec tota natura, nec genus, nec forma, nec cõiugatum, nec simile, nec causa, nec effectus alterum alterius sit, sed hoc tantum modo se respiciũt: quòd unum antecedit, alterum sequitur. Consequentia autẽ contra, quæ aut natura, aut tempore, ita necessario cõsequuntur, ut modo consequentia sint, non etiã aut genera, aut definitiones, aut effecta, aut in aliquo ex aliis locis comprehẽsa: ut, Amici, consequens est nolle lædere amicum, quod tantum ad consequẽtia pertinet. Repugnãtia uerò ea quæ cum nullo genere contraria sint, nullo tamẽ modo in rem unam cadere possunt: ut, legere & stertere: homo, & lapis: linea, & color: substantia, & quantitas. Hoc modo si distinguãtur inter se hæc tria, non modo tractandi ratione, sed & inueniendi modo inter se illa discrepare faciliẽ intelligetur. In qua etiam sentẽtia non modò Quintilianum, sed & ipsum Ciceronem aliis in locis in quibus de iis agit, fuisse uideo. Quòdque ita Cicero in Topicis de iis locutus sit, quemadmodum

modum supra diximus: id ego semper ex Stoicorum (quos Dialecticos solet appellare) sententia potius dictū interpretatus sum, quā quod magnopere ad inuentionem facere existimaret. Id quod uerba illa ad finē illius loci significant. Sed ne ea quidem quas exposui ad hanc institutionem sunt necessaria. Vt igitur ij loci cum aliis non cōfundātur, ea tantū argumenta ab antecedētibz, siue præcurrentibus appellemus, quæ ad probādum id accipiūt, quod modo est antecedēs subiecti, uel attributi quæstionis, nō etiā aut genus, aut definitio, aut causa, aut aliud quippiam, quod aliis locis continetur. Sunt autem alia natura antecedētia, alia tēpore: natura, ut homo, & risus capax. Cū enim simul tēpore sint, natura tamen antecedit homo, sequitur risus capax, eadēque ratio est in omnibus proprietatibus & accidentibus, quæ necessario consequuntur subiectum: ut nix antecedens est, candidum est consequens: coruus antecedit, sequitur nigrum. In hoc autem antecedētium genere utrāque in partem ualet argumentū, quādo equalia sunt antecedens & consequēs. Nam & ad confirmādum hoc modo rectē concludēs: Est homo, ergo & risus capax est. & ad refellēdum: non est homo, ergo nec risus capax. At si latius pateat alterum, tantū ad confirmandū ualet, ut rectē cōficies, si nix est, candorem esse: nō rectē, si non est nix, cādo-rem non esse. Tempore autē antecedētia, quæ nisi ante fuissent, nō potuissent alia postea esse, ut ali prius est, quā augeri: prius est artem didicisse, quā rectē eam docere: prius est esse hominem, quā esse iustum: prius est rem habuisse, quā eam perdidisse. in quo genere argumenta ad refutādum sunt firma, ad probandum infirma. Sunt enim ea ne-

P R A E C E P T I O N E S

cessariae conclusiones, non alitur, nec augetur ergo: nūquam
 artem didicit, nec docere igitur rectè eam poterit: nūquam
 habuit, nec amisit igitur: in affirmādo autē non ualebunt.
 A cōsequentibus autem argumenta erunt, quæ rem confi-
 cient, assumptis iis, quæ aut natura, aut tempore, illa ante-
 cedentia sequentur: ut proprietates & accidentia, quæ ne-
 cessario insunt rebus subiectis. Quanuis enim genus, defini-
 tio, effectus necessario ex aliis concludantur, non tamen ad
 consequentia referenda sunt: quoniam ego hic cōsequentia
 non dico, quæ in argumentatione ex aliis necessario conclu-
 duntur, sed quæ aut natura, aut tempore consequuntur, cū
 interim ad nullum alium locū pertineant. Ac natura qui-
 dem consequentia sunt, quæ ex illis quæ supra antecedētia
 natura appellauimus, efficiuntur: ut risus capacem esse, est
 consequens hominis: & nigrum esse, corui: in quibus argu-
 menta, tum in utranque partem ualebunt, quando recipro-
 cabuntur inter se antecedens & consequēs: ut, Est risus ca-
 pax: ergo est homo. Et, non est risus capax: ergo non est ho-
 mo. Cum autem non reciprocabuntur, non erūt firma, nisi
 ad refellendum argumenta: ut, non est nigrum, nec coruus
 igitur: non est candidum, ergo nec cygnus est. Tempore ue-
 rò consequentia sunt, quæ posteriora tempore sunt, ut perdi-
 disse sequitur habuisse: augeri sequitur ali: amare sequitur
 notitiam. notitia enim præcedere debet amorem, in quibus
 ad probandū tantū ualent argumēta: concludes enim re-
 ctè, Amicus est, ergo notitia intercessit: perdidit, ergo ha-
 buit: augetur, ergo alitur: in refutando non ualebunt. Sunt
 & alia quædam consequentium genera apud Quintilia-
 num, quæ sub eandem rationē uenientia ab eo appellātur.

Aristoteles

Aristoteles appellat ἐκ τῆς πρὸς ἄλλα: cuiusmodi sunt, quæ propriè inter se consentanea dici possunt: ut, Si portorium Rhodiis locare honestum est, & Hermacreonti conducere. Quod discere honestum est, & docere. Si finē prætoris edicto afferunt calendæ Ianuarij, cur non initium quoq; edicti nascatur à calendis Ianuarij? Ego uerò talia ex rebus cōsentaneis argumenta ad locum à contrariis, quæ ad aliquid dicuntur, potius pertinere existimo. Relata enim sunt locare, conducere, discere, docere. Tertio loco sunt repugnantia, ex quibus argumenta ducuntur ad refutandū tantū. Cū enim repugnantia sint, quæ cum contraria non sint, ita tamen discrepant, ut nunquam in re una dici possint: fit non immerito, ut ex iis tantū argumenta ad negationem concludendā duci possint: ut, Amicus est, nocere igitur noluit, aut contra: Nocēdi fuit uolūtas, ergo amicus non fuit. Item currit, nō dormit igitur. Est quātitas, non igitur substātia: color est, non igitur linea. Nam qui repugnātia contrariorum consequentia definiunt, malè mihi uidentur definire. Contrariorū enim consequētia ferè sunt contraria, ut amici consequens est studium iuuandi: inimici nocendi uolūtas. Cur igitur ex iis ductum argumentum à repugnātibz potius erit, quàm quod ex illis: aut si illud est à contrariis, cur etiam hoc à contrariis non erit? Sed de antecedentibus, cō-

A causis,
& effectis

sequentibus & repugnantibus, hætenus: nunc causas & effecta exponamus. Causæ tum argumentum suppeditant, quando aliquid de rebus effectis probamus per causas: ut illud Ciceronis secundo de Orat. Auaritiam si tollere uultis, mater eius tollenda est luxuries. Ex effectis uerò contrarium argumentū eruemus, quādo causas aut statuemus, aut

P R A E C E P T I O N E S

tollemus per effecta. Vt Cicero secundo de Orat. Si aerarij copiis, & ad belli adiumenta, & ad ornamenta pacis utimur, uectigalibus seruiamus. Causarum duo genera facit Cicero, unum quod ui sua id quod sub ea subiectũ est, certè efficit, ut ignis accendi. Alterum quod naturã efficiendi nõ habeat, sed sine quo effici non possit: ut, Si quis as causam statuæ uelit dicere, quod sine eo non possit effici. Ex priore autem illo genere causarum interdum utranque in partem ualent argumenta, interdum ad confirmãdum tantũ firma sunt. Quando enim eæ causæ erunt, quæ solæ huius rei efficiendæ uim habēt, tum utranque in partem ualebũt: ut, Sol est, dies igitur est: & sol non est, nec dies igitur. Sapiens est, beatus igitur: & non est sapiens, nec beatus igitur. Sin causæ sint, quæ solæ id non efficiãt in iis: argumenta nõ ualent, nisi ad confirmãdum. Vt ignis est, calefacit igitur: nec contra rectè conficies, non est ignis, ergo nõ calefacit. Posterius causarũ genus latius patet. Ex iis enim aliæ sunt, quæ & si non necessario rem efficiũt, tamen effectus esse nõ potest, nisi illas causas habeat: ut quanuis in parentibus non inerat necessitas liberos gignendi, tamen ut liberi sint, necesse est parentes illorum efficientes causas fuisse. Ita in materia domus nulla erat necessitas domus faciendæ, tamen nisi ex hac facta esset domus, non fuisset. Has ego in hoc genere, causas principales appello. Aliæ autẽ sunt, quæ ut propriè adiuuantes dicũtur, ita ad rem efficiendam, quasi accessiones, & adiumenta quædam principalium causarum sunt: ut sunt locus, tempus, instrumenta. Ac illud quidem genus diuiditur in materiam ex qua res sit, & efficientes causas. Ex materia argumētum ducitur ad refutãdum hoc modo.

Non

Non sunt ligna, lapides, camenta: domus igitur ædificari nō potest. Vtranque autem in partem tum ualent, quādo aliquid attribui, aut non attribui effectis per materiam ostendamus: ut, Bona fuit materia: non potest igitur malè materiata domus esse. Et contra, Non fuit bona materia: domus igitur non potest esse stabilis. Efficientiū autem multa sunt genera: nam & natura, & ars, & uoluntas, & habitus siue consuetudo, & perturbatio, & casus inter efficientes causas censerī debent. Atque earum rerum naturā causam esse dicimus, quæ sine ulla appetitione animi, sine uolūtate, sine opinione, aut semper, aut plerunq; fiunt: ut, Homo & sol, hominis causæ efficientes naturales sunt. Et sol naturaliter hominem colorat, uehementior motus sudorem: aliāque huius generis, quorum, quum euenire sæpe uideamus, non possumus aliam causam inuenire, nisi ipsam rerū efficientium, & effectarū naturam. Ex quo genere tum argumenta ducentur cum aliquid rebus effectis conuenire, aut non cōuenire probabimus per huiusmodi naturales causas. Vt si sic dicas, Quē semper in umbra uiuere, & sub tecto perpetuo latere uidemus, eum tu nobis colorē illum ex solis æstu contraxisse persuadebis? Artē uerò iis attribuimus, quæ hominum ingenio & artificio fiunt. Vt imperitus est architectus, quomodo igitur tam amplum ædificiū bene cōstruat? Has tabulas tā bene pictas esse miraris, quas Appelles pinxit? Voluntas autem in iis rebus cernitur, quæ consilio & uoluntate à nobis fiunt: ut, Neminem unquā defendit: semper enim illi benefaciendi uoluntas defuit. Ciceronem nunquam legit: nam semper illi uoluntas defuit huius legendi. Habitus autem siue consuetudo ad ea referri debet, quæ nō.

P R A E C E P T I O N E S

tam uoluntate, & consilio à nobis fiunt, quàm consuetudine quadam: ut si ita conficias, Scribere expedite non potest: nam stylum nunquam exercuit. Latine loqui nō potest: nā nunquā his uerbis uti consuevit. Perturbatio ad eas res pertinet, quæ aut metu, aut lætitia, aut ægritudine, aut cupiditate, omninoq; appetitu aliquo uehemētiore fiunt. Ex quibus sic concludes, Si uultis illud genus uiuēdi uoluptarium tollere, cupiditatem & libidinē extinguite. Postremus erat casus, cui eos euētus attribuimus, quorū obscura est causa, quæ latenter efficit: hoc modo, Si telum manu fugit, cur tu hunc cedis authorem facis? Adiuuantes autem causas nos distribuimus in locum, tempus, instrumenta. Ex loco argumenta sic ducuntur, Ingeniosi sunt, in cælo enim temperato uiuunt: Pituitosi sunt, in locis enim palustribus habitāt. Ex tempore hoc modo, Vix integrum annum in eo studio uersatus est, & tu in ea re perfectum esse posse existimas? Ex instrumentis hoc modo, Si argumenta non habet, nec probare poterit. Omnino illi desunt ferramenta: quid igitur ab eo perfectum opus expectas? Hæc ferè sunt omnia causarum genera, ex quibus ad probandum, aut refellendum argumēta eruuntur: quam enim Aristoteles formam uocat, Cicero opinor ad definitionem: finem autem ad effecta pertinere existimauit: in iis autem omnibus uidemus esse uim quandam efficiendi coniunctam, qua re ab antecedentibus causæ distinguuntur: illa enim antecedunt tantū: hæc (ut Cicero de Fato inquit) efficienter antecedūt. Quò fit, ut ad antecedentia referam hæc argumenta. Nō sunt iacta fundamenta, nec parietes igitur facti: nō natus est, nec mortuus igitur: illa enim quæ accipiuntur, tempore tantū præcedunt,

dunt, non etiam vim efficiendi habent. Cōiunctus est locus ex effectis, loco causarū. Vt enim quod causis probatur, effectus est: ita quod effectibus demonstratur, causa est. Et quot causarum genera posuimus, tot etiam effectuum genera intelligenda sunt. Ad hunc igitur locum hæc omnia argumenta pertinebunt. Multos ciues seruauit Cæsar, seruare igitur eos uoluit. Dies est, sol igitur lucet. Beatus est, sapientia igitur præditus. Omninoque cū honestas, utiles, iucundas: aut contrā turpes, inutiles, iniucundas esse causas probabimus, quia tales sunt effectus. Postremus locus erat ex cō-

paratione parium, maiorum, & minorū. Ac paria quidem quæ sint, ferè explicatū est, cū de similibus diximus: nam propriè paria sunt ea, quibus quæ attribuuntur, eadem ratione attribuuntur, aut quæ ipsa de altero dicuntur eodem modo. Valet autem utranque in partem: necesse enim est in rebus æquè probabilibus, si quid in una aut uerum aut falsum est, id etiam in altera, aut uerum aut falsum esse. Ad hunc locum pertinent hæc omnia, Qui ob rem iudicandam pecuniam accipit, & ob dicendum falsum testimonium accipiet. Est eiusdem eripere contra rem publicam, & largiri pecunias. Qui matrem pulsauit, & patrē pulsabit. Furari nō licet, nec stuprū inferre igitur. Omninoq; argumenta, quibus ea uis est, ut propterea rem probent, quia non potius hoc uerum, quā illud sit, ad hūc locum pertinebūt. A maiori autem argumentum est, quod accepta re, quæ magis probabilis est, id probat de quo queritur: nā ut par appellauimus, quod æquè probabile est: ita maius hic nō dicimus, quod rei magnitudine superat, sed quod magis probabile est. Quò fit, ut hoc argumentū tantū ad refutādū firmū sit:

A cōpara-
tione ma-
iorum, mi-
norum, & a-
rium.

P R A E C E P T I O N E S

semper enim ex hoc quasi capite ducitur, Si quod magis uerisimile uidetur, nō sit, ne id quidē erit, quod minus probabile est: ut, Si gloria expetenda nō est, multò minus diuitiæ. Si uirtus non sufficit ad beatè uiuendū, multò minus diuitiæ. Si non est necessaria iurisconsulto Dialectica, multò minus Rhetorica. Nam quæ ferè Quintilianus facit in confirmando à maiori, Aristoteli certè essent à minori: ut, Si adulterū occidere licet, & loris cedere: & Si quis sacrilegiū facit, faciet & furtū. Quanquā enim maiora sunt re ea, quæ fidem in iis argumētis faciūt, minora tamen sunt probabilitate: ueluti maius est occidere adulterū, quā loris cedere, attamē minus probabile est licere adulterū occidere, q̃ loris cedere. Quod igitur ex rerum magnitudine maius, aut minus appellauit Quintilianus, id Aristoteles ex probabilitate metiendū putat: quòd mea sentētia est multò uerius. sæpe enim te fallent argumēta à maiori in confirmando, si ex rei magnitudine id metiaris: ut nō rectè conficies, Bona existimatio expetenda est, & diuitiæ igitur. In refutando autem nunquā fallax erit, si id maius appelles, quod uerisimilius esse uidetur. Restāt argumēta à minori, quæ tantū firma sunt ad confirmandū. Si enim quod minus probabile est, ponatur, & id certè ponendū est, quod probabilius uidetur. Ego uerò hic minora cū Aristotele appello, quæ minus probabilia sunt. Quale est illud Terentij in Andria, Hic parua cōsuetudinis causa, mortē eius fert tam familiariter, Quid si ipse amasset, quid mihi hic faciet patri? Item illud, Si diuitiæ expetendæ, & uirtus igitur. Item, Si ualetudo melior opibus: uirtus autem longe præstantior ualetudine, quanto optabiliorem opibus uirtutē putabimus? Hæc sunt quæ mihi de

hi de locis inuentionis breuiter & dilucidè agere uolenti, ad hanc rem pertinere uisa sunt: ex quibus ad omnē rem propositam, siue simpliciter, siue cōparatè quærat, quomodo argumenta inuenienda sint, huius artis studiosi intelligere possunt. Sed ut nulla ars sine exercitatione percipi potest, ita qui ex iis præceptis fructum aliquem expectabit, necesse est, ut sæpe quæstiones sibi proponat uarij generis, quas percurrendo hos locos quàm plurimis poterit argumentis, & probabit, & refutabit.

De altera parte Dialecticæ, siue de argumentorum collocatione. Caput VI.

Sequitur pars altera dialecticæ, quam nos supra definimus rationē collocandi argumenta quæ inueneris. Quoniam enim argumento res probari aut refutari debet, necesse est ita ipsum collocari, ut ex eo id confici quod quæritur, appareat. Quò fit, ut in conclusionibus, siue argumentationibus, hac tota collocandi ratio posita dicatur. Argumentationem autem Cicero definit, tum argumenti explicationem, tum artificiosam expolitionem argumenti, id est argumenti eam dispositionem, ex qua quam uim ipsum habeat ad rem probandā, explicatur. Nos definire possumus orationem, in qua ex quibusdā sumptionibus aliud necessario conficitur. Huius quatuor ponuntur genera: ratiocinatio, inductio, enthymema, exemplū. Ac ratiocinatio quidē ea est, quæ ut sola apertè ex sumptionibus rem conficit, ita reliqua conclusionum genera, tum demum bene rem conclusisse uidentur, quando ad eam reuocantur: quod quemadmodum fiat, postea ex Aristotele ostendemus, postquam de

P R A E C E P T I O N E S

*rationatione egerimus. Ratiocinatio igitur ab Aristotele
 definitur oratio, in qua quibusdā positis, res ab iis, quæ sum-
 pta sunt diuersa, propterea necessario conficitur, quia illa
 sunt ante posita. Cuius definitionis ea uis est, ita ratiocina-
 tionē necessario rem efficere: ut nil extrinsecus accipiendum
 sit, quo res necessario cōcludi uideatur, sed ea sola quæ sum-
 pta sunt, ui sua id efficiūt: quod in reliquis argumētationi-
 bus non esse uerū, postea demonstrabo. Ratiocinationū au-
 tem duo genera faciunt, simplex, & copulatū: illud quod
 simplicibus propositionibus constat, hoc quod ex copulatis
 conficitur. Quoniā autem Aristoteles de simplicibus tantū
 in iis qui extant libris conscripsit, & ex simplicibus copula-
 ti intelligi possunt, ob id ego tantū de simplicibus tracta-
 bo: nam si tum demū uis ac necessitas ratiocinationis copu-
 latae apparet, quum in simplici reuocatur, & si omnes co-
 pulatae ad eos modos per quos simplices concludūtur, mini-
 mo negotio referri possint, indeque uim omnem, & conclu-
 dendi necessitatē habeāt: ut Aristoteles ostendit cap. xl. lib.
 primo, de Syllogismo. Quid, quaeso, opus est, quum bene ex-
 posueris simplices ratiocinatione, infinitos modos copulata-
 rum persequi? Quid porro tam facile est, quum ita dixisti,
 Si iustitia est uirtus, iustitia est bona: atqui illud est, & hoc
 igitur. Quid, inquam, facilius est, quā ad hanc simplicem
 reuocare, Omnis uirtus bona est: iustitia autē uirtus est, iu-
 stitia igitur bona est? Quis uerò non uidet quo paucioribus
 hac absoluitur, eo euidentius conclusionis necessitudinem de-
 monstrari? Item cū ita dixisti, Nō & Plato homo est, &
 lapis: est autē homo: lapis igitur non est: idē tu simplicius cō-
 ficies hoc modo, Nullus homo est lapis: Plato autē homo est:*

ergo

ergo Plato lapis nō est. Ego igitur Aristotelem authorem secutus, omnes omnium generum ratiocinationes ad tres siue formas, siue figuras reuoco: Primam, secundā, & tertiā: de quibus priusquam dicam, ratiocinationis partes exponā.

De ratiocinatione, & formis ratiocinandi.

Caput VII.

Omnis ratiocinatio maioribus partibus constat duabus: sumptionibus & cōclusionē, siue cōplexione. Sūptiones sunt duæ illæ enūciationes, ex quibus efficitur aliud, quarū quæ naturæ ordine præcedit, Propositio à Cicerone appellatur: quæ sequitur, ab eodē Assūptio dicitur. Quod uerò necessario ex illis sumptionibus cōcluditur, ab eo & Cōclusio, & cōplexio uocatur. Vt huius ratiocinationis, Omnis ars utilis est: Dialectica autē ars est: utilis igitur est dialectica: illa est propositio, Omnis ars utilis: assūptio illa, Dialectica autem ars est: ambæ autē cōmuni nomine sumptiones uocantur: illud uerò quod concluditur, dialectica igitur utilis, cōclusio est, & cōplexio. Habet autē minores partes ratiocinatio tres, Maius extremū, minus extremū, & mediū siue argumētū. Extrema sunt quæstionis, quæ ratiocinatione cōcluditur, attributū, & subiectū. Mediū autē siue argumētum, est uerbū illud quod in sumptionibus cū extremis bis positum, conueniant ne inter se extrema quæstionis an nō, demonstrat. Quod autē uerbum cum medio in propositione coniungitur, est maius extremū: quod in assumptione cum eodem medio connectitur, minus extremum est. Vt probandum est, dialecticā esse utilem: uerbum quod accipietur ad id concludendum, erit medium, ars uidelicet: maius extre-

P R A E C E P T I O N E S

munum utilis, minus dialectica. Dicebamus enim, Omnis ars utilis est: dialectica autē ars est: dialectica igitur utilis. Ex medijs huius uerbi uaria collocatione tres nascuntur formae cōcludēdi. Prima, in qua uerbū mediū ita in sumptionibus collocatur, ut in uno subiectū sit, in altera attributū. Secunda, in qua medium in utraque sumptione attribuitur. Tertia, in qua uerbū mediū in utraque sumptione subiicitur. Sunt autē in unaquaque harū figurarū multi modi concludendi, quos recentiores dialectici uerbis quibusdā appellarunt barbaris illis quidem, sed tamen in docendo ob id non negligendis, quòd memoriā plurimum iuuāt. In prima quidem figura, Barbara, Celarent, Darij, Ferio: in secūda, Cesare, Camestres, Festino, Baroco: in tertia, Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison. Cōmunes omnibus figuris Fapesmo, Frisesmorum. Quae uocabula omnia sunt minimum trisyllaba: ut tribus, quae in omni ratiocinatione sunt pronūciatis, responderent tres horū uocabulorū syllabae: sed & quatuor tantū sunt in iis omnibus uocales: A, quod uniuersam affirmationē significat: E, uniuersam negationem: I, affirmationem in parte: O, negationem in parte. Quatuor igitur modos habet prima figura, quorum primus est, qui ex duabus affirmationibus de toto genere, uniuersam etiam affirmationem concludit, ut

Prima figura.

Bar } Omne bonum est laudabile,
ba } Omne honestum est bonum,
ra. } Omne igitur honestum est laudabile.

Secundus est, in quo propositio uniuerse negat, assumptio in toto genere affirmat: conclusio autem, quae se semper ad deteriores applicat, in toto genere negat, ut

Celarent.

Ce } Nullum bonum fugiendum,
 la } Omnis uirtus bona,
 rent. } Nulla igitur uirtus fugienda.

Tertius est, in quo ex propositione affirmante in toto genere, & assumptione affirmante in parte, concluditur affirmatio ex parte: quod autem de enūciationibus in parte dixi, idem de incertis intelligendum est. Hæ enim in rationationibus pro iis quæ in parte sunt, accipiuntur, sed & singulares pro his quæ de parte sunt, accipi debent.

Da } Omne uitium fugiendum,
 ri } Quædam diligentia uitium,
 i. } Quædam igitur diligentia fugienda.

Quartus est, cuius propositio uniuersæ negat, assumptio de parte affirmat, conclusio autem in parte negat, ut

Fe } Nullum uitium sequendum,
 ri } Quædam diligentia uitium,
 o. } Quædam igitur diligentia non sequenda.

Hi sunt quatuor primæ figuræ modi, qui necessario rem cōficiunt, quos solos Aristoteles perfectos esse uoluit, ob idque omnes secundæ & tertiæ figuræ modos ad primā figurā reuocari: neq; uerò ob id intelligendū est alios perfectos, alios imperfectos appellari, quod illi necessario, hi non necessario concludant: sed quia cū omnes ex iis quæ sumpta sunt, rem necessario conficiāt, soli sunt, qui in prima figura cōcluduntur, qui euidenter & apertè, quàm necessario res efficiatur, indicēt. Posuit enim Aristoteles duas definitiones, quasi regulas quasdā ad internoscendum, quæ rationationes euidenter, quæque minus apertè rem cōcluderent. Hæ sunt, In omni id dicitur, quod ita in totum genus cadit, ut nil in eo

P R A E C E P T I O N E S

genere accipi possit, de quo nō dicatur. In nullo uerò id dicitur, quod ita de toto genere negatur, ut quicquid sub eo genere acceptū erit, ei conuenire nō possit. Quoniā igitur in omnibus primæ figuræ modis, postquā uniuersam affirmationē, aut negationē proposuisti, semper aliquid accipitur sub eo genere cōprehensum, de quo omni aut nullo alterū dicebatur, quod idē in aliis figuris non fit: ob id duas illas definitiones in ipsa sumptionum collocatione primæ figuræ perspicue inesse, in aliis uero figuris non inesse apparet. Quò fit ut accommodata ad illas quasi regulas diiudicanda conclusionis, figuræ statim cognoscantur, prima quidem perfecta, reliquæ uerò imperfectæ: sed exemplis ista illustremus. Hæc in prima figura est ratiocinatio, Omnis uirtus est habitus: Iustitia autem uirtus est: Iustitia igitur habitus. In propositione habitus in omni uirtute inesse dicitur: quare quancunque uirtutem assumpseris, in ea habitū inesse oportebit: tu uerò iustitiam sub uirtute accepisti in assumptione: ipsa igitur per se sumptionū collocatio perspicue ostendit, necessario rem concludi. In secūda uerò ponatur hæc ratiocinatio, Nullus lapis est animal: omnis autē homo est animal: nullus igitur homo lapis. Tu quidē in propositione dixisti, animal in nullo lapide inesse, sed in assumptione homo accipitur, qui in lapide nō continetur, quod tamen oportebat, ut huic sumptionū collocationi conueniret definitio eius quod est in nullo. Quòd si uelis has sumptiones ad illam regulam accommodare, propositio conuertenda est in se, dicendumque, Nullum animal lapis est, omnis autem homo animal: quæ dispositio primā figuram facit. Hæc ratio est, cur Aristoteles primæ figuræ modos perfectos, aliarum figurarum imperfectos

imperfectos appellauit. Sed & recentiores dialectici in iis uocabulis, quæ supra posuimus, literis quibusdam significarunt, qui imperfecti ad quos perfectos, & quomodo reuocarentur. Nam ut quatuor primæ figuræ modi incipiunt à quatuor consonantibus, B, C, D, F, ita omnes aliarum figurarum modi ab iis quatuor incipiunt: ut intelligatur omnes qui à B incipiunt ad Barbara, qui à C, ad Celarent: qui à D, ad Darij: qui ab F, ad Ferio, esse reuocandos: qua uerò ratione reducendi essent, aliis quibusdā literis in medio horū uocabulorū positis, significarunt. Significat enim S, conuersionē in se. P, conuersionē in partē. M, sumptionū cōmunicationē. C, ratiocinationē, quæ ad incōmodū ducit, quæ singula suis locis indicabuntur. Secundæ figuræ quatuor sunt modi. Primus est, quo ex propositione uniuersa negante, & assumptione uniuersa affirmante, uniuersa negatio cōcluditur hoc modo,

Secunda
figura.

Ces } Nullus tyrannus colendus,
a } Omnis rex colendus;
re. } Nullus igitur rex tyrannus.

Ad ce } Nemo qui colendus est, tyrannus est,
larent. } Omnis rex colendus,
Nullus igitur rex tyrannus.

Hic conuersa in se propositione, quemadmodum indicat litera S, quæ primam syllabam proximè sequitur, ad secundum primæ figuræ reuocabitur. Alter est, qui ex affirmatione de toto genere, & negatione uniuersa, negationem de toto genere concludit hoc modo,

Ca } Omne bonum laudabile,
mes } Nulla iniquitas laudabilis,
tres. } Nulla ergo iniquitas bona.

P R A E C E P T I O N E S

Ad ce
larēt. { Nil quod laudabile est, iniquitas est,
 { Omne bonum laudabile,
 { Nullum ergo bonum iniquitas est.

Hic etiā ad secundum primæ figuræ modum reuocatur: sed cōmutandus est primū ordo sumptionum, ita ut ex assumptione fiat propositio, quod interposita M litera significat: deinde & assumptio & cōclusio in se conuertendæ sunt, ut demonstrat litera S, secūda & tertiæ syllabæ adiecta. Tertius modus erit, cūm propositio uniuersæ negabit, assumptio in parte affirmabit, conclusio ex parte negabit hoc modo,

Fes
ti { Nulla uirtus inutilis,
no. { Quædam ars inutilis,
 { Quædam igitur ars non est uirtus.

Ad Fe
rio. { Nil inutile uirtus est,
 { Quædam ars inutilis,
 { Quædam ergo ars non est uirtus.

Hunc conuersa in se propositione ad quartū primæ figuræ reuocabis. Quartus est, cuius propositio in toto genere affirmat: assumptio & conclusio ex parte negant hoc modo,

Ba
ro { Omne honestum laudabile
co. { Quædam actio non est laudabilis,
 { Quædam igitur actio non est honesta.

Ad bar
bara. { Omne honestum laudabile,
 { Omnis actio honesta,
 { Omnis actio laudabilis.

In hoc modo interposita C litera indicat ad primū modum primæ figuræ reuocari, ea ratiocinatione quæ urget incommodo, quod hoc modo fiet. Relicta eadem propositione, loco assumptionis sumenda est contradicens conclusionis, ut cōcludatur

cludatur cōtradicēs prioris assūptionis. Quia enim incōmo-
dū est cōtradicētes simul ueras esse: idq; fateri cogitur is, qui
admissis sumptionibus, superioris ratiocinationis cōclusionē
negauerat: propterea hęc ratiocinatio urgēs incōmodo à Ci I. de In-
cerone dicitur, aliū syllogismū ad impossibile ducentē appel^{uent.}
lāt. Postquā enim admisisti has duas sumptiones, Omne ho-
nestū laudabile: Quādā actio nō est laudabilis, si neges hāc
cōclusionē, Quādā actio nō est honesta: tū ego huius conclū-
sionis disparatam accipiā, quæ est, Omnis actio est honesta,
quam ego cum superiore propositione quā admiseras, coniū-
gam hoc modo, Omne honestū laudabile est: Omnis actio
honestā est: ex quibus in prima figura necessario concludi-
tur: Omnis igitur actio est laudabilis. Est autē hęc contradi-
cens superioris assumptionis quam admiseras, Quādam a-
ctio non est laudabilis. Quò fit, ut tibi admittendæ sint duæ
contradicentes ueræ, quod fieri non potest, aut tua tibi sen-
tētia retractanda. Neque uerò hic tantūm modus hac ra-
tione ad primam figuram reuocatur, sed tres aliū hęc ea-
dem uia reduci poterunt, si manente eadē propositione, pro
assumptione accipiatur contradicēs conclusionis, Cesare ad
Ferio, Camestres ad Darij, Festino ad Celarent. Tertiæ fi-
gura sex sunt modi, In primo modo utraque sumptio de to-
to genere affirmat, conclusio autem in parte ait: hoc modo,

Da } Omnis uirtus laudanda,
rap } Omnis uirtus est habitus,
ti. } Quidam igitur habitus laudandus.

Ad Darij } Omnis uirtus laudabilis est,
} Quidam habitus uirtus est,
} Quidam habitus laudabilis.

P R A E C E P T I O N E S

In secunda syllaba apposita est litera P, qua demonstratur conuertendam esse assumptionem in partem, ut ad tertium primæ figuræ modum reuocetur. Secundus modus propositionem habet uniuerse negantem, assumptionem uniuerse affirmantem, ex quibus efficitur negatio in parte.

Fe } Nulla uirtus fugienda,
lap } Omnis uirtus habitus,
ton. } Quidam igitur habitus non est fugiendus.

Ad Ferio. } Nulla uirtus fugienda,
 } Quidam habitus uirtus,
 } Quidam habitus non est fugiendus.

In quo etiam modo conuertenda est assumptio in partem, ut ad quartum primæ referatur. Tertij modi propositio in parte ait, assumptio de toto genere affirmat, conclusio est affirmatio de parte.

Dis } Quædam uirtus est iustitia,
am } Omnis uirtus est habitus,
is. } Quidam igitur habitus est iustitia.

Ad Darij } Omnis uirtus habitus,
 } Quædam iustitia uirtus,
 } Quædam iustitia habitus.

Hic propositio, & conclusio in se sunt conuertendæ, id quod in prima & tertia syllaba S litera significat: & sumptionum ordo mutandus, ut ostendit M litera. Quartus modus constat ex propositione totum genus affirmante, assumptione autem & conclusione partem affirmantibus.

Da } Omnis uirtus sequenda,
ris } Quædam uirtus est mediocritas,
i. } Quidam igitur mediocritas sequenda.

Ad Darij

Ad Darij } Omnis uirtus sequenda,
 } Quaedam mediocritas uirtus,
 } Quaedam mediocritas sequenda.

In hoc tantū assūptio in se cōuertēda. Quintus propositionē habet in parte negantē : assumptionē autem de toto genere affirmantē, ex quibus conficitur negans ex parte conclusio.

Boc } Quaedam uirtus non est mediocritas,
 ar } Omnis uirtus est bona,
 do. } Quoddam igitur bonum non est mediocritas.

Ad Bar } Omne bonum mediocritas,
 bara. } Omnis uirtus bona,
 } Omnis uirtus mediocritas.

Posita in hoc modo litera C indicat non posse alia ratione ad primā figurā referri, q̄ ea ratiocinatione, quæ aduersariū urget incommodo, id quod nō solum in hoc modo, sed in aliis huius tertiæ figuræ modis hac uia fieri poterit. Accipiēda est disparata conclusionis loco propositionis, eaq; cū illa quæ erat, assūptione coniungenda, ut in primā figura cōcludatur contradicēs: aut aduersa illius propositionis, quæ in priori erat ratiocinatione, Darapti ad Celarēt, Felapton ad Barbara, Disamis ad Celarent, Datisi ad Ferio, Ferison ad Darij. Sextus ex propositione uniuersa, & negāte assumptione de parte affirmante, concludit negationē in parte.

Fe } Nullum uitium amplectendum,
 ris } Quoddam uitium exuperatio est,
 on. } Quaedam exuperatio non est amplectenda.

Ad Ferio. } Nullum uitium amplectendum,
 } Quaedam exuperatio uitium,
 } Quaedam exuperatio non amplectenda.

P R A E C E P T I O N E S

Hic etiam assumptio tantum in se conuertenda, ut quartus modus primæ figura fiat. Hi sunt trium figurarum proprii modi, quibus necessario aliquid effici potest. Ad quos si proposita nobis aliqua ratiocinatio non pertineat, ea statim uitiosa & fallax existimanda est. Quales sunt in quas sæpe incurrunt huius artis imperiti, ex duabus affirmantibus in secunda figura, & in tertia uniuersa conclusionis: cum id certum sit in secunda figura tantum negationes concludi, ob idque ex duabus affirmationibus nil unquam in hac figura effici: in tertia uero tantum de parte conclusiones ualere. Sunt autem & alij duo communes trium figurarum modi ab Aristotele positi, in quibus conuerso ordine conclusio est collocanda, ut semper recte concludatur. Conuerso autem ordine est, minus extremum de maiori in conclusione dici. Prior est, qui ex propositione uniuersæ affirmante, assumptione uniuersæ negante, conuerso ordine concludit in tribus figuris negationem in parte, in prima quidem hoc modo:

Fap } Omnis uirtus est habitus,
 es } Nullum uitium est uirtus,
 mo. } Quidam igitur habitus non est uitium.

Ad Ferio. } Nulla uirtus est uitium,
 } Quidam habitus est uirtus,
 } Quidam habitus non est uitium.

In secunda hoc modo:

Omnis uirtus est habitus,

Nulla actio est habitus,

Quædam igitur uirtus non est actio.

Hic modus ualet idem quod Camestres, propterea ad Celarent.

larent reuocari potest, conuersa assumptione, eaque loco propositionis accepta.

In tertia hoc modo:

Omnis uirtus est habitus,

Nulla uirtus mala,

Quidam igitur habitus non est malus.

Ad Ferio. { Nulla uirtus mala,
Quidam habitus uirtus.
Quidam habitus non est malus.

Alter est, in quo ex propositione affirmante in parte, & assumptione negante de toto genere, concluditur ordine conuerso negatio ex parte: in prima quidem figura hoc modo:

Fris
es
morum. { Quaedam uirtus est mediocritas,
Nulla linea est uirtus,
Quaedam igitur mediocritas non est linea.

Ad Ferio. { Nulla uirtus est linea,
Quaedam mediocritas uirtus,
Quaedam mediocritas non est linea.

In secunda hoc modo:

Quaedam uirtus est mediocritas,

Nulla ars est mediocritas,

Quaedam igitur uirtus non est ars.

Ad Ferio. { Nulla mediocritas est ars,
Quaedam uirtus est mediocritas,
Quaedam igitur uirtus non est ars.

In tertia sic:

Quaedam uirtus est mediocritas,

Nulla uirtus est fugienda,

Quaedam igitur mediocritas non est fugienda.

P R A E C E P T I O N E S

Ad Ferio. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Nulla uirtus fugienda,} \\ \text{Quaedam mediocritas uirtus,} \\ \text{Quaedam mediocritas non est fugienda.} \end{array} \right.$

Viam autem communem reuocandi ad primam figuram hos modos Aristoteles ponit sumptionum commutationem unà cum aut utriusque, aut alterius conuersione, quod facile apparebit, si singulos hos modos percurramus. Sed de ratiocinationum formis, ad quas omnis tum copulata, tum simplex referenda est conclusio, hæc sufficient: nunc reliqua argumentationum genera persequamur.

De inductione.

Cap. VIII.

Inductio ab Aristotele definitur ex rebus singulis ad uniuersas progressio, id est argumentatio, qua ex multis rebus singulis inter se similibus res una uniuersa concluditur: ut,

Omnis temperantia expetenda,

Omnis item fortitudo,

Item iustitia & prudentia,

Omnis igitur uirtus expetenda.

Differt autem hoc inductio à ratiocinatione, quòd in ratiocinatione ex ijs, quæ ante posita sunt, ita res necessario cõcluditur, ut nil extrinsecus accipiendum sit, quo res uideatur necessario effici: in inductione autem licet necessario res cõcludatur, propterea quod omnia quæ in eo genere similia sunt, accepta sint, tamen ut perspicue res cõcludi uideatur, una extrinsecus propositio accipienda est, qua apposita ratiocinationis formam accipit inductio. uerbi gratia, Inductio illa quam proposuimus nō prius aperte uidebitur rem necessario concludere, quàm ita dixeris: Omnis temperantia expetenda,

expetēda, item fortitudo, iustitia, & prudentia: Omnis autem uirtus his quatuor continetur: Omnis igitur uirtus expetenda. Hanc autem sic factam quis non uidet esse rationem? recte igitur diximus inductionē necessario quidem cōcludere, sed non per ea quæ anteposita sunt tantum, cum extrinsecus uerbū unum, & una enunciatio sumenda sint: in omni autem ratiocinatione propter ea sola quæ posita sunt, res necessario concluditur. Neq; enim cum reuocantur imperfectæ ad perfectas, aliud uerbum extrinsecus accipitur præter illa tria ex quibus cōstabat, sed tantum in iisdem uerbis cōuertuntur, aut commutantur sumptiones. Ex iis etiā hoc uerum esse intelligitur quod supra diximus, reliqua argumentationū genera, tum demū bene rem cōclusisse uideri, quādo ad ratiocinationem reuocata erunt: nam si inductioni hoc conuenire demonstrari, in enthymemate, quæ imperfecta ratiocinatio, & exemplo, quæ imperfecta inductio dicitur, facile erit id cernere. Enthymema (sententiam Cicero interpretatur) nil aliud est, quàm altera sumptione truncata ratiocinatio, quò fit, ut necessario non prius uideatur concludere, quàm reposita illa quæ desiderabatur sumptione, integra fiat ratiocinatio. Vt, Omnis uirtus laudabilis, Iustitia igitur laudabilis: deest enim illa assumptio, Iustitia autem uirtus est.

De exemplo.

Cap. I X.

Restat quartū genus, παρ' ἑκείνου Græcis, exemplū Latinis, quod definitur argumentatio quæ ex una re singula, aut pluribus alterā rem singulā similem concludit: quam enim παρ' ἑκείνου Græci, Latini inductionē Socraticā appellarunt, Aristoteles secundo rhetoricorū ad exemplū refert: Est autē

*παρὰ τὸν πλὴν ex pluribus inter se similibus perueniens ad simile
aliquid argumētatio. Vt, Gloriosum fuit Nasicae Tib. Grac-
chum occidere, Opimio & Gracchum, Mario Saturninū :
erit igitur & Ciceroni gloriosum Catilinam persequi. Hoc
etiā genus argumētationis ad ratiocinationē reuocari docet
secūdo libro de priori dissolutione Arist. Vt sit exemplū hoc,
Fuit periculosum Phocenses aduersus Thebanos bellum ge-
rere, erit igitur Atheniensibus periculosum aduersus The-
banos bellum illud. ab Aristotele hoc modo ad ratiocinatio-
nem reuocatur, Finitimos inter se populos bellū gerere per-
niciosum semper fuit, ut Phocenses & Thebani docuerunt.
Atqui Athenienses cum Thebanis bellum gerere, est finiti-
mos populos inter se bellum gerere. Erit igitur Atheniensi-
bus perniciosum cum Thebanis bellum gerere.*

F I N I S.

PRIVILEGIUM.

REGIO diplomate cautum est, ne quis alius præter Vasco-
fanum, has Præceptiones dialecticas Nicolai Grouchij ante
sexennium in hoc Franciæ regno imprimat, né ue uendat.
Qui secus fecerit, libris, & pœna in sanctione æstimata mul-
tabitur. Lutetiæ Parisiorum Nonis Augusti M. D. LII.

Guyot.